

Krönika 1949

HAKARPS HEMBYGDSGÅRD

Krönika 1949

HUSKVARNA 1950
M. RYDHEIMS TRYCKERI

Då den första krönikan för år 1947 utgavs uttalades den förhoppningen att vi skulle kunna fortsätta och återkomma varje år. För tredje gången har vi nu vågat oss på försöket.

Tack vare våra ständigt återkommande annonsörer, som gör utgivandet ekonomiskt möjligt, har även 1949 års krönika kommit till stånd. Till dem och till samtliga medarbetare uttalas ett varmt tack. Medlemmarnas intresse för den lilla boken har också varit en starkt bidragande orsak till, att vi vågat fortsätta.

HAKARPS HEMBYGDSGÅRD

Redaktionen.

Årsberättelse 1949.

Årsmötet hölls den 8 april under ledning av vice ordf. Gunnar Hakeman, som höll parentation över föreningens avlidne ordf., inköpschefen Gustaf Granqvist.

Den 8 januari hölls hembygdsafton på Klippan. Under rubriken »Bygdepoesi och dialektdiktning» föredrog direktör Artur Hermansson, Tranås, dikter av bl.a. Oskar Stjerne, »Jeremias i Tröstlösa» och V. Haak. En damkör medverkade med sång, och länsskogvaktare Ivar Meurling visade färgfilm från föreningens utflykter. Dessutom förekom försäljning, kaffeservering och allsång. Ett hundratal personer bevistade hembygdsaftonen och flera nya medlemmar intogs i föreningen.

Den 26 maj, Kristi himmelsfärdsdag, anordnades en sockenvandring. Färden gick med buss till Kikstorp, och därpå vandrade man fram till Hökhult, där lantbrukare och fru Martin Fagerlund bjöd på kaffe. Så fortsatte man över Läxarp och Hulus-torp till stadsmuséet i Huskvarna, där redaktör Alf Nilsson berättade om dess tillkomst och förevisade samlingarna. Som ciceroner under vandringen tjänstgjorde Ivar Meurling och Lenart Söderqvist, vilka berättade om de olika gårdarnas öden.

En utfärd företogs med buss den 31 juli till Bottnaryd. Här bevistades gudstjänsten, varefter major E. Carlsson lämnade en uttömmande historik över det gamla trätemplet med dess många märkliga målningar och andra minnen från en svunnen tid. Färden fortsattes så utefter sjön Stråken, vid vars strand man slog sig ned och intog förfriskningar. Därefter gick resan på sjöns västra sida till Ryfors herresäte, vilket besågs under Ivar Meurlings ledning. Efter besök i Nykyrke fortsatte man till Mullsjö friluftsgård, där kaffe serverades, varpå resan ställdes till Habo kyrka. Därifrån anträdde hemfärden och först vid 6-tiden åtskildes de 55 deltagarna i den lärrika och lyckade utfärden.

Födda 1949.

- 10/1 Birgitta Jenny Elisabet Magnusson, Marieberg, Stensholm.
19/1 Laila Lilian Ingeborg Karlsson, Backdala, Ebbes.
27/1 Anette Evy Hellberg, Ringvägen 7.
2/2 Dan Christian van Ginhoven, Trekanten, Stensholm.
3/2 Bo Olof Eric Afzelius, Trekanten, Stensholm.
6/2 Claes Tomas Bergström, Ebbes Bruk.
7/2 Gunilla Valborg Andersson, Fyrkanten, Stensholm.
18/2 Ulla Gunborg Maria Björkman, Björkåkra, Ebbes.
16/2 Karl Svante Karlsson, Sjöäng, Brunnstorp.
20/2 Esko Ilmari Koljo, Hotellet, Stensholm.
21/2 Yvonne Helène Hansson, Norra Klevaliden.
1/3 Hanna Birgitta Thörnmo, Ektuna, Brunnstorp.
4/3 Irene Maria Eleonora Nordvall, Hjärtorp 7, Bråneryd.
8/3 Göran Gustaf Fredrik Blomqvist, Stensholms Säteri.
15/3 Ingvar Bo Christer Svensson, Ringvägen 19.
13/4 Sonja Anette Gustafsson, Skogsgläntan, Ebbes.
15/4 Marianne Ingeborg Karlsson, Ringvägen 8.
24/4 Margit Marianne Pettersson, Fagerbergsvägen 8, Fagerslätt.
1/5 Astrid Marianne Rydberg, Bråneryd.
2/5 Gun Brita Charlotta Johansson, Skolgatan 6, Fagerslätt.
7/5 Ulla Maria Bagge, Egnahemsvägen 6, Fagerslätt.
19/5 Ingrid Ulla Axelsson, Trekanten, Stensholm.
21/5 Henrik Per Olof Svensson, Skolgatan 25, Fagerslätt.
16/6 Anna Birgitta Ring, Hjärtorp 3, Bråneryd.
21/6 Inez Hanna Engström, Norra Klevaliden.
29/6 Birgit Elsa Elisabet Andersson, Smedstorgsgatan 23.
2/7 Hans Erland Bertil Pettersson, Bjursbäcken.
4/7 Karin Linnéa Hultman, Ebbes.
5/7 Birgit Margareta Gustafsson, Eskelunda.
9/7 Britt Kristina Ingegerd Klasson, Ringvägen 14.
9/7 Hans Evert Lutmark, Ransäter, Stensholm.
12/7 Yvonn Mari Ann Nielsen, Ringvägen 19, Jutaholm.
29/7 Sven Olof Lennart Svensson, Gunnestorp.
30/7 Bertil Leo Johansson, Skogslund, Ebbes.
30/7 Jens Sörensen, Smedstorgsgatan 24.
31/7 Herbert Lars Geissler, Fyrkanten, Stensholm.
2/8 Jan Leif Vallis Tellbom, Berghaga 7, Bråneryd.
10/8 Frank Gunnar Sohlén, Göransberg.
10/8 Britt Lena Barbro Erlandsson, Smedstorgsg. 9, Fagerslätt.
13/8 Solgerd Ann-Mari Andersson, Skogsgläntan, Ebbes.
18/8 Eva Birgit Helena Roman, Hakarps Säteri.
25/8 Bernhold Rolf Lennart Gustafsson, Fyrkanten, Stensholm.
26/8 Erik Bertil Kalevi Alm, Hökhult.

- 6/9 Robert Hjelmér, Stensholm.
- 16/9 Anna Birgitta Bågenstål, Stenhälla, Stensholm.
- 19/9 Jan Erik Åke Zäter, Björksäter, Petersberg.
- 2/10 Karl Gunnar Stefan Holmgren, Konsum, Stensholm.
- 19/10 Gun-Mari Kristina Wallin, Ramsäter, Stensholm.
- 3/11 Jan Sture Nilsson, Fagerängsvägen 5, Fagerslätt.
- 3/11 Eva-Lisa Sylvia Ellentine Svensson, Bockamålen.
- 4/11 Nils Gunnar Sigvard Eklund, Hotellet, Stensholm.
- 7/11 Lars-Erik Birger Carlsson, Jutaholm.
- 7/11 Pia Merete Tvede, Genomgångshuset, Stensholm.
- 13/11 Nils Jörgen Christer Svensson, Götängen, Stensholm.
- 18/12 Christina Ingegärd Monica Larsson, Hakarps Prästgård.
- 25/12 Mats Rolf Fredrik Grytberg, Hagagatan 7, Hakarp.

Ingångna äktenskap 1949.

- Bernt Ola Albin Sagemar, Majsäter, och Margot Elsa Ahnberg, Sollid.
- Nils Otto Engström, Hulustorp, och Edith Johanne Fredriksen, Hulustorp.
- Stig Alexander Andersson, Huskvarna, och Flory Torborg Lovisa Green, Fagerslätt 24.
- Alexi Lavroo, Stensholm, och Aino Koljo, Stensholm.
- Karl Erik Stig Erdman, Stensholm, och Nancy Ingeborg Hallkvist, Ebbes.
- Karl Evert Valfrid Lutmark, Svarttorp, och Iris Margit Gunvor Karlsson, Stensholm.
- Szonorl Wapniak, Stensholm, och Estera Rojza Nysenberg, Stensholm.
- Stanislaw Kulig, Stensholm, och Felicja Jolnicizak, Stensholm.
- John Verner Sigurd Ekvurtzel, Huskvarna, och Maj-Britt Ingeborg Hultman, Jutaholm.
- Karl Stig Göte Johansson, Svineryd, och Siv Linnéa Andersson, Ammarp.
- Bengt Ingvar Emanuel Gerdebrand, Vissmålen, och Anna-Britta Anny Kristina Karlsson, Vissmålen.
- Karl Lennart Svensson, Bockamålen, och Gurli Ellentina Johansson, Bockamålen.
- Holger Hans Kristian Nielsen, Jutaholm, och Aina Astrid Emelia Persson, Jutaholm.
- Berndt Olof Elis Sahlin, Jönköping, och Margit Anna-Greta Göth, Stensholm.

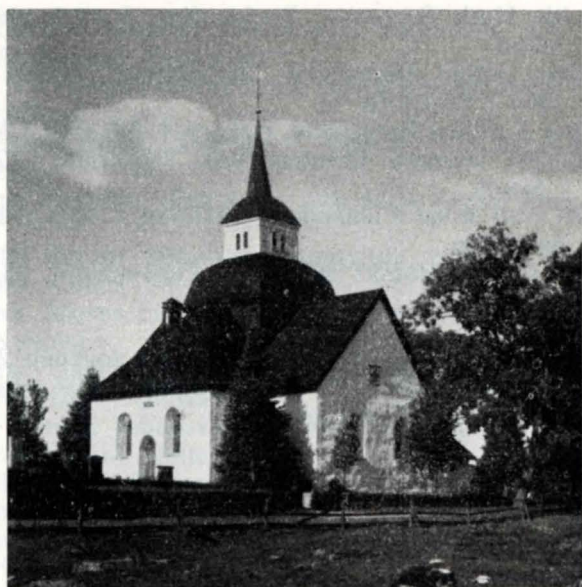
Gunnar Edvard Natanael Gustafsson, Fagerslätt, och Inga Maj-Britt Andersson, Fagerslätt.
 Per Erik Persson, Carlfors, och Anna Kerstin Elisabet Johansson, Hakarp.
 Gustaf Harry Holm, Stensholm, och Astrid Lovisa Israelsson, Glasberga.
 Sven Arne Ekström, Ödeshög, och Maja Elvira Axelsson, Bråneryd.
 Karl Gustaf Ragnar Bäckman, Ljungarum, och Maj Elsie Gunvor Sagemar, Ebbes.
 Karl Valter Jakobsson, Boden, och Ingrid Birgit Elisabet Larsson, Nyholm.
 Karl Ingvar Lennart Alzén, Stensholm, och Gunvor Indie Elisabeth Bergdahl, Hovslätt.
 Alf Arne Gunnar Johansson, Solhem, Hakarp, och Ingbritt Svea Birdie Svedlund, Vättersnäs.
 Stig Bertil Lennart Petersson, Carlfors, och Gullan Gunvor Berit Marianne Fransson, Sävsjö.
 Sten Allan Egon Svensson, Ebbes, och Margit Anna Greta Rosén, Huskvarna.
 Egon Konrad Valfrid Petersson, Bråneryd, och Inga Sigrid Annelia Larsson, Borgstena.
 Torild Hegart Nielsen, Pettersberg, och Inger Maria Elvira Rydh, Huskvarna.
 Gotthardsson Håkan Teodor Zätterström, Stensholm, och Agnes Birgitta Palme, Stockholm.
 Kurt Arne Torsten Karlsson, Jutaholm, och Gunborg Edit Viola Hallberg, Huskvarna.
 Ingemar Gunnar Erik Sagemar, Ebbes, och Marie Lizzy Pihlkvist, Ljungarum.

Döda 1949.

- 9/1 Karl Ludvig Lindstedt, Kikstorp Stom, f. 27/8 1861 i Kumla.
- 9/2 Ida Charlotta Gustafsson, Stutstorp, f. 17/3 1876 i Hakarp.
- 10/3 Johan August Sandberg, Nordskogen, f. 1/5 1867 i Vetlanda.
- 15/3 Ellen Emelia Björk, Brunnstorp, f. 18/8 1884 i Hakarp.
- 30/4 Axelina Nilsson, Majsäter, Ebbes, f. 15/2 1863 i Svarttorp.
- 3/5 Anton Vilhelm Rickard Ludwig, Norra Klevaliden, f. 19/4 1872 i Tyskland.
- 26/6 Hulda Josefina Andersson, Hagby, Ebbes, f. 28/12 1878 i Vireda.
- 26/8 Agnes Maria Nilsson, Hakarp, f. 22/1 1872 i Hakarp.

- 27/8 Hulda Maria Svensson, Bockamålen, f. 12/5 1880 i Ödestugu.
- 18/10 Göran Alfred Danielsson, Strömsberg, Ebbes, f. 26/10 1860 i Svarttorp.
- 2/12 Alma Karolina Bergström, Hakarp, f. 8/8 1861 i Åsenhöga.
- 14/12 Gerhard Leonard Qvennerstedt, Fagerslätt, f. 20/1 1863 i Skede.
- 17/12 Karl Ivan Alvar Fransson, Stensholm, f. 10/5 1916 i Norra Solberga.
- 29/12 Karl Gustaf Robert Blomdahl, Fagerslätt, f. 24/4 1869 i Hakarp.

Vid 1949 års utgång var invånarantalet i socknen 2.650 personer, varav 1.361 män och 1.289 kvinnor. Befolkningen har under året ökat med 73 personer.

Märkliga kyrkohögtider 1949.

Biskopsvisitationen och invigningen av Ungdomsgården gjorde år 1949 till ett särskilt minnesrikt år i Hakarps kyrkas historia. I kyrkans årskrönika för det gångna året torde därför också ett relaterande av dessa båda händelser hava sin givna plats.

Biskopsvisitation har gammal hävd. Redan kyrkolagen av år 1686 föreskriver nämligen att biskop »skall uti sitt stift en gång om året visitera så många församlingar som möjligt är». Denna lag gäller alltfört, även om detaljföreskrifterna om visitationens förrättande icke längre äro bindande och visitationsintervallerna numera torde bliva vida längre än de fyra eller fem år, som lagen föreskriver. Så hade vid visitationen i Hakarp 1949 femton år förflutit, sedan förra visitationen förrättades av framlidne biskop Sam. Stadener. Meningen med en visitation är närmast att giva biskopen tillfälle att lära känna prästerskapet och församlingen och den kyrkliga verksamhet, som där bedrives. Till grund för visitators kännedom härom ligger främst den berättelse om »sitt ämbetes förrättande samt om församlingens tillstånd», som

pastor före visitationen skall överlämna till biskopen. Ämbetsberättelserna med sina uppgifter om kyrkliga tjänster och uppdrag, kyrkans byggnader, inventarier, församlingens räkenskaper, gudstjänster och kyrkliga handlingar, ungdomsvård, det sociala, sedliga och andliga läget, äro jämte visitationsprotokollen intressanta aktstycken för den som vill studera sin församlings historia.

Ur ämbetsberättelsen från 1949 må följande anföras. Under den gångna femtonårsintervallen hade prostvisitation hållits 1941 av kontraktsposten Oscar Ödquist. Ny ordinarie innehavare å komministerstjänsten efter framlidne komminister Karl Henning Thunell invaldes 1946. Kyrkovärdarna Gustaf Svensson och David Johansson efterträddes 1944 av Gunnar Hakeman och Erik Ljung. Som heltidsanställd kyrko- och skolvaktmästare anställdes 1946 Lennart Andersson. Kyrkofullmäktige inrättades 1942. Kyrkan genomgick 1944 en omsorgsfull restaurering. Orgeln hade om- och tillbyggt och nytt bårhus uppförts. Kyrkan hade genom gåvor berikats med nya inventarier; så hade kyrkliga arbetsföreningen skänkt två kollektihåvar, fru Elsa Björklund svartlodbehandlade korfönster, Stensholms Fabriks A.-B. en mässkrud, riksdagsman K. J. Gustafssons sterbhus en dopskål, fru Lilly Gustafsson en altarduk, Ebeverken en kamin och syskonen till framlidne S. Gustafsson två ljusstakar. Folkmängden har under perioden ökat med 767 personer, 599 barn hade döpts, 421 konfirmerats, 258 personer vigts och 330 begravts. Sedan förra visitationen hade kyrkobrödrakår, scoutkår, ungdomskrets och två söndagsskolor tillkommit. Gudstjänstfrekvensen hade något ökat och hade numera ett medeltal på 54.

Till visitors uppgift hör enligt kyrkolagen att göra sig underrättad om barnens undervisning och att »tillhålla dem, som den omsorgen i församlingen åligger, att med flit driva barnaläran och undervisa barnen att läsa i bok». Även om bandet mellan kyrka och skola numera betydligt lossnat besöker visitor dock vanligen alltför församlingens skolor. När biskop Yngve Brilioth den 21—22 september 1949 visiterade Hakarps församling företog han också som första uppgift att besöka skolorna. Samtliga avdelningar i Kyrkskolan, Fagerslätt och Nordskogen besöktes och visitor uttryckte sin tillfredsställelse med den gedigna undervisningen. En barn gudstjänst i kyrkan hade samlat församlingens alla skolklasser, vilka tillsammans med en del äldre fyllde den vackra kyrkan. Undertecknad predikade över bönen Fader vår och folkskollärarna Hans Johansson och Axel Werner samtalade med barnen, varefter biskopen ställde några frågor om tio Guds bud. Vid en fortsatt visitation inventerades kyrkan och kyrkogården. Arkivet och pastorsexpeditionen granskades och Lönebostället samt Kixstorps stom besiktigades. Visitor ut-

Biskop Brilioth i kyrkskolan.

tryckte sin glädje över den goda ordning, som rådde över allt. Vid besök i Alderdomshemmet predikade biskopen för de gamla om Marta och Maria. Vid den ungdomsgudstjänst, som anordnats andra dagen och till vilken senaste årets konfirmander särskilt inbjudits, var kyrkan till trängsel fylld. Med utgångspunkt från Psalt. 42: 2—6 talade biskopen om Gudslängtan. Under tecknad höll förhör med konfirmanderna, varefter visitator samtalade med de unga om Kyrkan. Hakarps Bygdekör under Axel Werners ledning medverkade och den stämningsfulla gudstjänsten avslutades med att kantorn spelade Toccata i b-moll av Pachelbel.

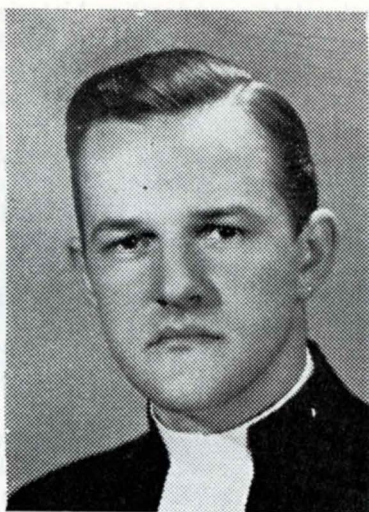
Vid en gemensam högmässa för Huskvarna och Hakarps församlingar i Huskvarna kyrka med predikan av biskopen över ämnet »Den heliga bekymmerslösheten» avslutades visitationen. I den efter högmässan följande visitationsstämman gjorde biskopen en sammanfattning av sina intryck från visitationen. Biskopen erin-

rade därvid om pastoratets egendomliga historia. Hakarp, moderförsamling till år 1919, var ursprungligen, till fram på 1500-talet, annex till Skärstad. Komministratur inrättades 1910, vilken nu utgör komministraturen i Hakarp, och 1929 tillkom även komministratur i Huskvarna. »Hakarps kyrka är en pärla» yttrade biskopen och han ville giva sitt varma erkännande åt den omsorg, som församlingen visar sin helgedom. För alla gåvor, som kommit kyrkan till del, uttalade han sitt varma tack. I ett försök till analys av det andliga läget framhöll biskopen, att Hakarp liksom bygden i övrigt präglas av ett starkt frikyrkligt inslag, vilket till viss del begränsat kyrkans möjligheter, men ansåg många tecken tyda på en förnyelse av det kyrkliga livet. Till sist yttrade biskopen: »Kyrkan har här som annars att i med- och motgång, i mörka tider som ljusa, göra sin plikt mot samhället, men framför allt mot sin himmelske Herre. Hon är till för att vittna om Honom, för att vinna själar för Honom, och detta måste vara ögonmärket i all hennes gärning. Hon bör söka bevara friden med andra kristna grupper och samverka med dem på alla områden, där det kan ske under trohet mot hennes andliga arv och hennes särskilda kallelse. Hon har en kallelse, som ingen kan taga från henne: kallelsen att genom barndopet och genom sin uppsökande verksamhet vittna om Guds förekommande nåd, om hans i Kristus öppnade fadersfamn. Gud välsigne Huskvarna och Hakarps församlingar och alla, som här verka för att utföra hans verk och uppbygga hans kyrka.»

* *

Invigningen av Ungdomsgården är den andra minnesrika händelsen från det gångna året. Vid visitationen stod denna byggnad färdig att tagas i bruk och blev högtidligen invigd av biskop Brilioth.

Ungdomsgården står som ett vackert bevis på församlingens storslagna offervilja och dess varma intresse för sin ungdom, framhölls i den berättelse om Ungdomsgårdens tillkomst, som föredrogs vid invigningen. Genom enig samverkan mellan frivilliga krafter och gåvor har denna byggnad kommit till stånd. Icke mindre än ett 70-tal personer hava antingen genom gåvor eller dagsverk givit behjärtansvärda handtag till förverkligandet av detta hus. Bland de många gåvorna märktes följande. Ett stort antal timmerlass, skänkta av lantbrukare och av dem själva forslade till sågverk för omvandling till virke, 1.000 kr. av P. Ljungström, 4.500 kr. jämte byggnadsmaterial av fru Elsa Björklund, värmeanläggning av Ebeveren, elektrisk spis av Vapenfabriken, 5.000 kr. av Stensholms Fabriks A.-B., 2.000 kr. av kyrkliga arbetsföreningen, 2.000 kr. av kyrkokassan, 350 kr. av ungdomsgruppen

Komminister Josef Larsson.

samt hade två hakarpsbor skänkt 500 kr. vardera. Ett varmt tack framfördes till alla givarna.

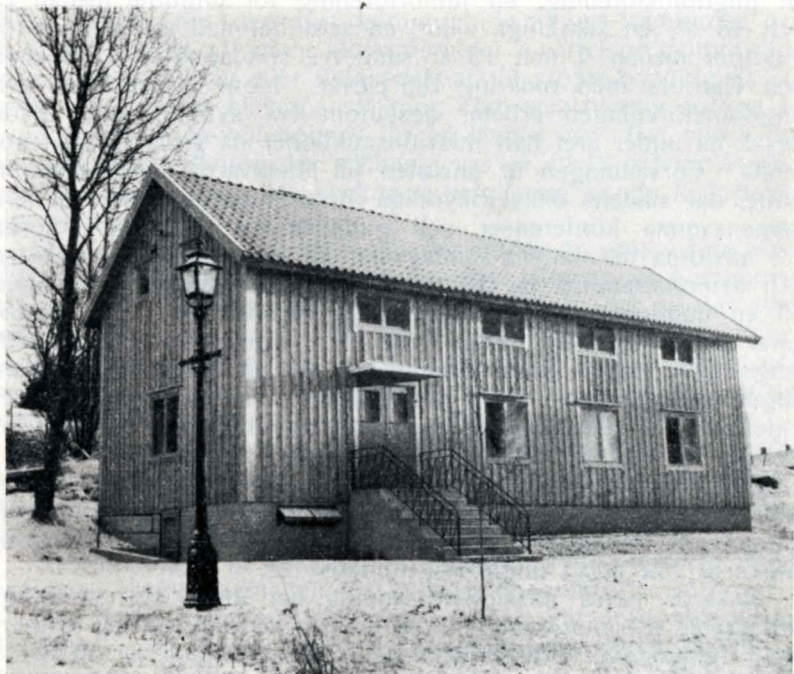
Byggnaden, som tillkommit genom om- och tillbyggnad av ett f.d. tiondemagasin inom prästgårdens trädgårdsområde, innehåller på nedre botten en sal på omkring 70 kvm. och stor vestibul och på andra våningen en sal av samma storlek samt hall och kök. Under byggnaden finnes källare med plats för värme-panna.

Ungdomsgården står under en stiftelse, benämnd Stiftelsen Hakarps Kyrkas Ungdomsgård, vars intressenter utgöres av församlingens kyrkliga arbetsenheter samt kyrkorådet. Stiftelsen har enligt sina av svenska kyrkans diakonistyrelse fastställda stadgar till ändamål att »förvalta Ungdomsgård jämte därtill hörande område och inventarier för inom församlingen i enlighet med svenska kyrkans ordning och bekännelse driven religiös, intellektuell och social verksamhet».

En talrik menighet hade mött upp till den församlingens fest, som invigningen utgjorde. Alla kunde icke beredas plats i ungdomsgårdens stora sal utan många fingo genom de öppnade fönstren följa invigningshögtidligheten, som inleddes av Hakarps Bygdekör med två körsånger: »Lov. pris och ära» och »Så älskade Gud världen» av J. Nyvall. Biskopen höll därefter invigningstal över orden i Fil. 4: 4 »Glädjen eder i Herren alltid. Åter vill jag säga eder: Glädjen eder» och yttrade, att glädjen är nå-

got väsentligt i det kristna livet, vilket däremot icke alltid fått komma till uttryck. Det har kanske stundom för unga människor verkat som om Kyrkan och glädjen stått i motsatsförhållande till varandra, men många tecken i tiden tyda på att nu Kyrkan och glädjen alltmer börja finna varandra, och att även ungdomen börjat vakna upp inför detta, att den ogrumlade sanna glädjen stode att vinna i Kyrkans gemenskap. Biskopen förklarade därmed Ungdomsgården invigd och önskade till sist, att den nya Ungdomsgården skulle få stå i den sanna, sunda ungdomsglädjens tjänst till välsignelse för bygden och dess unga. I denna biskopens önskan instämmer också Hakarps församling.

Josef Larsson.

Hakarps Ungdomsgård.

Den frikyrkliga verksamheten.

I inom Hakarps kommun arbetar två missionsförsamlingar. En i södra delen, Betaniaförsamlingen, vars verksamhetsområde även berör Huskvarna stad, samt i norra delen Hakarps norra missionsförsamling. Dessa församlingar ha gemensam pastor sedan ett flertal år tillbaka. Pastor Filip Magnusson tjänar för närvarande församlingarna.

Betaniaförsamlingen hade år 1949 ett synnerligen gott arbetsår. Föreståndarens årsberättelse vittnar om en omfattande verksamhet. Bland särskilda möten må nämnas två längre serier. En mötesserie i januari månad samt en tältkampanj under sommaren. Fabriksarbetare Yngve Johansson, Ebbes, är församlingens ordförande. Ungdomsarbetet inom församlingen bedrivs av en ungdomsförening, en juniorförening för ungdom mellan 12 och 18 år, en kår Unga viljor, en scoutbetonad verksamhet för ungdom mellan 9 och 13 år samt två söndagsskolor i Betania och Carlfors med omkring 100 elever. Inom församlingen och ungdomsföreningen arbetar dessutom två syföreningar. Båda dessa ha under året haft missionsauktioner då goda resultat noterats. Församlingen är ansluten till Huskvarna samarbetskommitté, där stadens olika frikyrkliga församlingar och kårer ha flera gemensamma konferenser och gudstjänster. Söndagsskolorna äro anslutna till stadens söndagsskoloråd, där gemensamma möten och demonstrationer ha hållits. Ungdomsföreningen är ansluten till en ungdomskrets vid namn Östra tvetakretsen. Tre missionärer underhållas av denna krets. En studiecirkel i Livsåskådningsfrågor pågår inom föreningen. Socialt arbete bedrivs av ungdomsföreningen. Flera penninggåvor ha under senaste året utdelats. De gemensamma verksamhetskassorna ha omslutit kr. 15.698: —, vilket är rekord i församlingens historia.

Församlingen är ansluten till både Svenska Missionsförbundet och Svenska Alliansmissionen. Dessa missioners pastorer och missionärer besöka ofta församlingen. Medlemsantalet i församlingen är 112 och i ungdomsgrupperna 75.

Hakarps norra missionsförsamling har under året grundligt restaurerat sitt missionshus, som i sitt nya skick ter sig synnerligen inbjudande. Medlemsantalet i församlingen är 50 och i ungdomsföreningen 21. De gemensamma verksamhetskassorna tillsammans med byggnadskassan har omslutit 11.570 kr. Till olika missionsändamål anslogs vid senaste årsmötena omkring 730 kronor. Församlingen har en söndagsskola, där ett 25-tal elever undervisas. Söndagsskolan är med i huskvarnaortens söndagsskolkrets. Även här arbetar inom församlingen och ung-

domsföreningen två arbetsföreningar, där de kvinnliga medlemmarna nedlägga ett förtjänstfullt arbete. De båda missionsauktionerna betingade goda resultat. Ungdomsföreningen är här liksom i Betania ansluten till Östra tvektakretsen och deltar i dess krets möten under året. Flera gemensamma serier och möten ha hållits tillsammans med församlingen och ungdomsföreningen i Betania.

Församlingens ordförande är prästgårdsarrendator Arvid Lövinger och ungdomsföreningens herr Harald Carlbrant.

Församlingen med dess ungdomsförening är ansluten till Svenska Alliansmissionen.

Filip Magnuson.

Den kommunala förvaltningen.

Då frågan om den nya kommunindelningen framfördes och det beslöts att bilda storkommuner i vårt land genom sammanslagning av två eller flera socknar till större kommunala enheter, kom också Hakarps ställning som självständig socken att avgöras, man får väl hoppas för en längre tid. Det visade sig att socknens ekonomiska ställning var så stark, och invånarantalet så pass stort, att socknens befolkning kunde få fortsätta »att vara herrar i eget hus».

Den ekonomiska utvecklingen har under de senare åren blivit alltmer omfattande. Som jämförelse kan nämnas att kommunalkassan 1947 hade en omslutning av 418.000 kr. och att den 1949 uppgick till ej mindre än 758.000 kr., en ökning med 340.000 kr., som till största delen beror på uppförandet av barncentral och pensionärshem samt kommunens övertagande av vatten och avlopp för Stensholmsområdet, som belöpte sig på 150.000 kr.

Under året har kommunen tecknat förbindelse för sju ansökningar om egnahemslån och en ansökan för tertiär- och tilläggs-lån för flerfamiljslån, omfattande 27 lägenheter med ett statligt lånebelopp på 286.855 kr.

Utdebiteringen pr skattekrona har under 1949 utgjort kr. 6: 65, vari även ingått kostnaden för kyrkliga ändamål.

Den fasta kapitalbehållningen uppgick vid årets slut till kr. 447.795: — och fonder under kommunalkassan till kr. 22.470: —. Kommunens utgifter för tilläggs-pensioner och särskilda bostadstillägg för folkpensioner har under 1949 uppgått till 17.811 kr.

En särskild fastighetsnämnd har under året tillsatts. Den består av Oskar Svensson, Lundbacka, Martin Carlsson, Vårvillan, och Knut Pettersson, Jutaholm. Nämnden skall handhava barncentralen, pensionärshemmet och fastigheter av liknande art, som kan komma att uppföras.

Hakarps första pensionärshem.

Bland de sociala välfärdsfrågor, som under de sista åren börjat finna sin lösning, torde väl knappast någon fått en mera genomgripande verkan än ordnandet av bostadsfrågan för folkpensionärerna. För Hakarps vidkommande fattade kommunalfullmäktige beslut den 9 maj 1947 om att uppföra ett pensionärshem. Arbetet uppdrogs åt en kommitté, bestående sv expeditör Josef Svensson, inköpschefen Gustaf Granqvist och metallarbetaren Oskar Svensson. Den 13 okt. 1948 kunde arbetet påbörjas med byggnadsingenjören Birger Lindström som kontrollant. Hemmet uppfördes på tomt avsöndrad från Stensholms säteri nära korsningen av Adalsvägen och Hakarpsvägen med ett idylliskt och centralt läge mellan Lundaberget och Huskvarnaån. Den 22 juli 1949 stod hemmet färdigt för invigning. Huvudentreprenör har varit byggmästaren I. Henningson, Huskvarna.

Byggnaden är i två våningar och i varje plan finns två lägenheter om rum och kök och tre om rum och kokvrå. De större lägenheterna ar avsedda för två personer och de mindre för en.

Såväl köken som kokvråna är fullt modernt utrustade med elspis, kylskåp, arbetsbänk och skåputrymmen. Rummen är stora och försedda med särskild sovalkov, så att man närmast får intryck av en tvårumslägenhet. Vidare finns det goda garderobsutrymmen och piskbalkong. Dessutom disponerar varje pensionär en stor klädgarderob på vinden.

Hemmet har gemensam värmecentral med den närbelägna barncentralen, och tack vare denna anordning har man fått goda källarutrymmen. Varje pensionär har först och främst sin egen matkällare. Så finns gemensam tvättstuga, torkrum, skyddsrum, två badrum, en toalett och två slöjdrum. Det är meningen att inreda det ena slöjdrummet för männen med snickarverktyg och det andra för kvinnorna med vävstolar. Utanför hemmet skall anläggas en parkliknande trädgård.

Då hela anläggningen är fullt färdig beräknas kostnaden uppgå till 170.000 kr. Hyreskostnaderna för ett rum med kokvrå kommer att stanna vid 120 kr. och för rum och kök vid 180 kr. för år.

I de 10 lägenheterna inflyttade till den 1 aug. 1949 följande 14 pensionärer: Anna Vilhelmina Erlandsson, Ida Svensson, Anna Karlberg, Amanda Kristina Frid, Elin Maria Frid, Karl Johan Albert Zeylon, Anna Olivia Zeylon, Karl Johan Johansson, Hilda Alfrida Johansson, Karl Oskar David Engblom, Anna Elisabet Engblom, Johan Arvid Selg, Per August Svensson, Hulda Maria Svensson.

Så har då två sociala välfärdsanordningar, barncentralen och pensionärshemmet, under den korta tiden av knappt fyra år kommit till stånd i socknen. Det är betydande kostnader som här nedlagts. De uppgå till över 300.000 kr. I en anda av solidaritet och samförstånd har frågorna lösts till fromma för de släkten som gå och de som komma.

S.

Den kyrkliga förvaltningen.

Kyrkofullmäktige har under året hållit tre sammanträden. Området omkring bårhuset, där prästgården låg till 1698, har planerats och planterats med björkar och på kyrkogårdens norra del har de gamla gravkullarna avlägsnats och nya häckar har uppsatts på flera ställen av kyrkogården. De gamla vårdarna har borttagits och fått sin plats i sydvästra hörnet av kyrkogården vid bäcken.

I sakristian har en del nya skåp insatts, de gamla stolarna målats och ett mindre altare uppsatts.

Kyrkokassan har under året haft en omslutning av 31.670 kr.

John Andersson,
ordf.

Sjukkaserverksamheten 1949.

Styrelse för Hakarps sockens erk. sjukkasse har under 1949 varit: John Andersson, ordf., Josef Svensson, kassör, Gunnar Sandberg, Ragnar Tengvall och Georg Johansson.

Revisorer har varit Karl Ekholm och Valter Nyström med Hans Johansson som Centralsjukkasens representant.

Styrelsen har under året haft 7 sammanträden och hela kassan ett möte.

Medlemsantalet var vid årets början 765 män och 599 kvinnor eller tillsammans 1.364 personer. Vid årets slut var 800 män och 653 kvinnor anslutna till kassan. Ökningen utgjorde 89 medlemmar och medlemsantalet vid årets slut 1.453 st. Antalet barn, som genom föräldrarna tillhör kassan, är 671 st.

Av kommunens 2.656 innevånare är sålunda 79,9 % försäkrade i erkänd sjukkasse.

Antalet sjukdomsfall har uppgått till för män 251, för kvinnor 176 och för barn 27 st., tillsammans 454 st.

Sjukpenning och sjukhusvård har utbetalats för 8.824 dagar, varav för män 4.391, för kvinnor 3.975 och för barn 458 dagar. Sjukpengar och ersättning för sjukhusvård har utgått med tillsammans kr. 27.883:70. I kristillägg har utbetalts kr. 1.119:— och i barntillägg kr. 1.047:—. Kostnaden för intagning på sjukhus uppgår till kr. 368:— och utgifterna för läkarvård och läkemedel till kr. 20.403:—.

För centralkassans räkning har utbetalats kr. 29.439:— i sjukhjälp och moderskapshjälp. Verksamheten har under 1949 gett ett överskott av kr. 9.165:53 och kassans sjukhjälpfond uppgår nu till kr. 68.532:82.

Kassan har hos Kungl. Pensionsstyrelsen begärt att vid genomförandet av den obligatoriska sjukförsäkringen bli antagen som allmän sjukkasse för Hakarp.

Rädishälla — Stensholm.

Det har gått många sekel sedan offereldarna slocknade vid Lundaberget, där offerramsorna ljöd över »Lekåsen» vid bergets fot, och kunde vi lyssna till suset i offerlundens trädkronor, skulle vi kanske ännu kunna ana den hemlighetsfulla, blodiga meningen i barnens lekramsor: "Asala misala misinka mi so, sebedej sebedo", "ole dole doff, binkeli bana koff". Där i offerlundens samlades bygdens folk för tusen år sedan till gudstjänst för att blidka stränga gudar. Där begrov de sina döda under kullar, som ännu synas öster om berget. Där i närheten låg gården Rädishälla, skräckhallen, vars historia förlorar sig i så gans dunkel. Här drar Östra Holavägen fram och stannar vi där, kan vi få höra sagan om den elaka frun, Karin Stake, som lät binda den misshaglige drängen i en spiketunna och rulla honom utför berget. Blodstrimmorna syns ännu på bergets sydsida. Vi som inte tror på gammalt skrock förklarar att det är den röda fältspaten, som lyser fram ur berget. En annan sägen berättar att fru Karin efter döden drages av svarta oxar upp på bergets krön, och därefter störtar vagnen nedför bergets norra sida i ett kärr med en bottenlös källa, där ett kors skimrar under nätterna över källans blanka spegel.

Utom Rädishälla fanns i närheten av berget ännu en gård, Esterlunda. Namnet kan komma av hester, bok, eller av ester, träl, livegen. Båda gårdarna omtalas på 1400-talet, Rädishälla, Rädsla, veterligen först år 1401. De uppgingo båda i Stensholm, som i medeltida handlingar nämnes redan 1382.

Där nu det moderna industriföretaget Stensholm ligger vid Huskvarnaån 200 m. ö. havet och 112 m. över Vättern finnes en holme med minnen från gammal bebyggelse. Här låg det ursprungliga Stensholms hus eller borg, där man ännu kan se rester av en medeltida källare och tomtningar och några stenar från brofästet. Namnet Stensholm kan möjligen härledas från en Sten Stenson Bjelke, som ägde Stensholm vid slutet av 1300-talet. Han var häradshövding och riksråd. Han försträckte konung Albrekt pengar och gav rikliga gåvor särskilt till Vadstena kloster. Han var gift med Katarina Örnsparre, död 1386. Alla hans barn utom en dotter Birgitta, som blev nunna i Vadstena, dog unga. De många prövningarna drev honom själv 1395 att ingå som munk i Vadstena. I klostrets krönika är antecknat om honom: "lifde här ärlika och dog sääl."

Under 1400-talet kom Stensholm i Magnus Kases ägo. Han tillhörde den rika Gripsläkten. Han var gift med en Bengta Oxenstierna och deras dotter Märta blev gift med Magnus Trotteson av Ekasläkten. Från honom härstammar Gustav Vasa i fjärde led.

I början av 1500-talet ägdes godset av Ture Jönsson Tre Rosor, den beryktade motståndaren till Gustaf Vasa vid Västerås riksdag 1527. Hans son Johan Tureson ärvde gården. Han var gift med Sten Sture d. y:s efterlämnade maka, Kristina Gyllenstierna. Det var hon som så tappert försvarade Stockholm mot Kristian II 1520. Efter Stockholms blodbad blev hon förd i fångenskap till Danmark. Återkommen därifrån firade hon bröllop 1527 med herr Johan. I äktenskapet föddes sonen Gustaf Johansson Tre Rosor, som vid föräldrarnas död blev ägare till 519 gårdar, bland dem Stensholm. Han var gift andra gången med Cecilia Stenbock, syster till Gustaf Vasas tredje gemål, Katarina. Den gamle kungen hade gift sig med den 16-åriga ungmon, oaktat han visste, att hon var Gustaf Johanssons ungdomskärlek. Det berättas att Katarina en gång yttrat: "Kung Gustaf håller jag mycket kär, men Rosen glömmmer jag aldrig." Kanske den kärlekssagan började ett stenkast från den plats där Stensholms industrikomplex nu ligger?

Fru Cecilia överlevde sin man i 60 år. Herr Gustaf avled redan 1566. Han slapp sålunda uppleva det gamla "husets" ödeläggelse. Troligen förstördes det under danskarnas härjningar i bygden 1567—68, då "socknen grufligen härjades, gårdarna uppbrändes, folket trepanerades, och socknen blev nästan alldeles öde." Om det senare uppbyggdes är omöjligt att avgöra, men det är knappast troligt att så skett.

Det skulle föra för långt att följa den gamla gårdens vidare öden med dess många skiftande ägare under årens lopp. Vi skall

i stället stanna inför andra märkliga händelser, som hör samman med namnet Stensholm.

Huskvarnaån bildar, där den flyter fram över högplatån, en rad forsar och fall vid vilka sedan början av medeltiden funnits kvarnar.

På 1500-talet fanns en kvarn på Tokarp "å $\frac{1}{2}$ mtl. Qvarna, som kan brukas årligen med två par stenar." Då Kungl. kvarnkommissionen gjorde en undersökning 1697 fanns denna kvarn och dessutom en på Höggärdet (Carlfors), "som kan gå årligen." "Å 2 mtl Gruveryd (Göransberg) en kvarn, som merendels går året över, när ej för mycken torka och för stark frost är."

Denna sistnämnda kvarn, som i gamla handlingar ofta kallas "Strömma kvarn" — torpet Strömmen låg i närheten — torde ha funnits under medeltiden och brukats av ägarna till Göransberg och Stensholm. Vid slutet av 1600-talet och början av 1700-talet började man intressera sig för att utnyttja forsarna för annat ändamål än kvarndrift.

År 1690 hade fru Helena Hägerflyckt anlagt en "knippe-hammare" vid forsen, där Carlfors bronsfabrik nu ligger. Hennes son, landshövding Arvid Hägerflyckt, som vid faderns död 1702 övertog Göransberg, insåg möjligheterna av att bättre kunna utnyttja vattenkraften vid Stensholmsfallet. Han satte sig samma år i förbindelse med Christoffer Lemchen, en son till verkmästaren vid Skeens pappersbruk, Joachim Lemchen, om anläggande av ett pappersbruk vid forsen. Släkten Lemchen härstammar från Holland, där papperstillverkningen har gamla anor.

Byggnaderna uppfördes 1702 och den 18 juni 1703 utfärdades privilegier för bruket av Kungl. Kommerskollegium. Över forsen ledde en "gångespång av tvenne syllar med ledstänger vid sidorna." Lemchen, vars namn i folkspråket blev Lemke, byggde en bro, som ersatte "gångespången". På andra sidan bron mot Stensholm gick kyrkvägen för traktens folk. Vägen finns ännu kvar. År 1752 uppkom en tvist om vem som var rätt ägare till fallet. Det var den stridbare ägaren till Stensholm, överstelöjtnanten Eric Gustaf Qveckfeldt och Lemchens sonson Jonas Lemchen, som hade svårt att komma överens. Slutligen ingicks dock förlikning varigenom pappersbruket och torpet Strömmen kom att tillfalla Stensholm. Jonas Lemchen avled 1799, och sedan 1792 var pappersmakaren Magnus Näsberg ledare av bruket.

Arbetsstyrkan utgjordes vid 1700-talets slut av 2 mästare, 2 gesäller och 7 lärlingar, alltså av 10—12 personer. Bland arbetarna lägger man särskilt märke till namnet Ramberg. Den förste var pappersmakaregesällen Peter Johan Ramberg. Han

var född 1753 och dog 1834. Då bruket nedlades efter branden 1889 fanns ännu Rambergar anställda. Mitt emot "Ängen", där Konsums affär nu är belägen, låg en rödfärgad byggnad, Hallen, som hyste en del av arbetarna vid bruket. Den långa backen bär än i dag namnet "Rambergslia" och sentida ättlingar till släkten lever ännu kvar i Huskvarna och Stensholm.

År 1821 kom bruket i släkten Prinzenskiölds ägo och såldes 1845 till prosten J. M. Almqvist. Under åren 1821—1847 arrenderades företaget av boktryckaren J. P. Lundström i Jönköping och sistnämnda år inköptes det av hans båda söner Frans Carl och Johan Edvard. Den senare är ju mest känd som "säkerhetständstickans" uppfinnare. Familjen inflyttade till Göransberg 1835. J. P. Lundströms berömda skillingtryck, närmast att jämföra med vår tids veckopress, trycktes väl på det förnäma finpapper, som tillverkades på Stensholm. Efter 10 år överläts bruket till J. M. Kruckenberg, som dock snart sålde det till G. Westman och A. Lindqvist, Jönköping. År 1866 bildades Stensholms pappersbruks A. Bol. En olycka hade drabbat anläggningen den 15 november 1863. Man hade kort förut utvidgat med åtskilliga nya byggnader och anskaffat nya maskiner, då en eldsvåda utbröt, som åstadkom betydande skador. Bruket var vid den tiden taxerat till 145.000 kr. Man tvekade dock inte att uppföra nya byggnader och ytterligare modernisera maskinparken. Så fortsattes driften. Vid bruket fanns även egen anläggning för framställning av massa, men huvudparten av denna råvara fick man från massafabriken vid Carlfors. På hösten 1889 blev det dock för alltid slut med papperstillverkningen vid det gamla bruket. Då utbröt en eldsvåda, varvid maskinerna förstördes och endast stenbyggnaderna återstod.

Men smälningens energi och framåtanda kan inte stäckas så lätt. Inte kunde man låta byggnaderna stå obrukade, och inte kunde man låta älvens brusande kraft vid fallet, som genom århundraden hade utnyttjats av gångna släkten, försvinna till ingen nytta! Redan den 6 juni 1890 utfärdades bolagsordning för Stensholms fabriks A. Bol., men nu blev det den hårda metallen i stället för den mjuka trämassan, som skulle bli föremål för de klara hjärnornas och de flitiga händernas idoga strävan. Den 6 juni 1950 kan företaget fira 60-årsjubileum. Nu bär det stora moderna industriföretaget namnet ut över världen, namnet *Stensholm*.

Så hade ett nytt skede inträtt i Stensholms historia.

Den första styrelsen bestod av ledaren för Huskvarna Vapenfabrik, den framstående industrimannen Vilhelm Tham, som blev ordförande i styrelsen, brukspatron Hugo Tamm och

kamrer Karl Hård af Segerstad, senare direktör för Munksjö pappersbruk.

Ledare för företaget blev ingenjör Axel Broman, anställd i Huskvarna sedan 1872. Han hade i Huskvarna under en tid sysslat med konstruktion av en stickmaskin och lyckades få Stensholmsbolagets styrelse att förlägga tillverkningen av stickmaskiner till Stensholm. Till en början inköptes delar från Tyskland, men det dröjde inte länge förrän Broman hade "Stensholms stickmaskin" ute i marknaden. Ingenjör Broman var en man med ovanlig energi och framåtanda. Redan hans yttre imponerade. Han var betydligt över medellängd och under de buskiga ögonbrynen blixtrade ett par livliga ögon, som kunde sätta skräck i den försumlige, men som också kunde lysa av glimrande välvilja, berättar en av hans gamla arbetare. Som exempel på Bromans ordningssinne och som en kulturbild från ett industriföretag vid mitten av 1890-talet återges här utdrag av "ordningsregler", som inom glas och ram var upphängd i verkstaden:

"Arbetstiden är från kl. 6 f. m. till kl. 8 f. m., från 9 f. m. till 1 e. m. samt från 2 e. m. till 6 e. m. alla helgfria dagar, utom lördagar då arbetet slutar kl. 1 e. m.

Påringning till arbetet sker 6 minuter före ofvan angifna begynnelse-tider och porten stänges på klockslaget.

Hvarje arbetare hemtar vid arbetets början en bricka med hans nummer och upphänger densamma när arbetet slutar.

De som komma försent få anmäla sig på öfra justerare-verk-staden, der den försenade tiden antecknas. Vid försening intill 15 minuter erlägges en pligt af 10 öre för styckarbetare och en halv timmes aflöning för timarbetare; vid försening öfver 15 minuter intill 30 minuter pligtas af styckarbetare 20 öre och af timarbetare en hel timmes aflöning. Efter en halv timme från påringningens slut insläppes ej någon förrän vid nästa påringning. Den som glömmar att afhemta eller återlemna sin bricka pligtar 10 öre. För bortkommen bricka pliktas likaledes 10 öre.

Alla dessa penningpligter tillfaller arbetarnas sjuk- och be-grafningskassa och frånräknas vid aflöningarna.

— — — — —
Den som påträffas med att taga andra vägar till eller från fabriken, såsom att krypa under eller klifva öfver staketet m. m., pligtar hvarje gång sådant sker 1 krona till sjukkassan.
— — — — —

Alla arbetare, hvilka enligt sjukkassans stadgar kunna vinna inträde, måste i densamma ovillkorligen ingå.

Personalen på Stensholm vid mitten av 1890-talet.

Den som motsätter sig ofvanstående ordningsregler skall ofördröjligen från sin plats vid fabriken skiljas.

Stensholms fabrik den 2 jan. 1895.

Axel Broman."

Ingenjör Broman avgick med pension 1898. Han hade samlat omkring sig en skicklig arbetarstam. Då han avgick var arbetsstyrkan 74 man. Ett par av dem, C. J. Rosén och J. F. Franzén, uppfann bl. a. ett lås för stickmaskiner, vilket blev patenterat. Av arbetarna från 1890-talet är två fortfarande i full verksamhet vid bruket. Den ene är den 73-årige fyndige och glade vallonen Anders Ulrik Ousbäck. Vad han inte vet om stickmaskiner och mekaniska ting i övrigt är lika lätt att hitta som en nål i en höstack. Den andre är den godlynte Johan Simon Svensson, 74 år. Bland övriga från 1890-talet, vilka som pensionärer lever kvar i trakten och som alla bo i egna fastigheter, finner vi Aron Andersson, August Säve, Carl Svahnberg, Carl Johansson, Johan Andersson och den äldste av dem alla, den 93-årige Aron Linell.

Efter ingenjör Broman leddes företaget av ingenjör Tjerneld under ett år och från 1900 till 1916 av ingenjör E. H. V. Pagels.

Under 1890-talet började man också tillverka skomakar-maskiner och hushållsvågar. Tillverkningen av stickmaskiner närmade sig somliga år 1000-talet. Efter 1900 tog man också upp tillverkningen av vridmaskiner, cykelpumpar och pump-fästen och en lång tid var Stensholm det enda företag i landet, som framställde dessa fabrikat.

Som exempel på mångsidigheten av tillverkningen vid Stensholm före 1940 kan i övrigt nämnas råttfällor — tillverkades redan under ingenjör Pagels tid — hundpistoler, knappnåls-automater, visaromkopplingar till bilar, ostskärningsautomater, konservöppnare, fotstöd för motorcyklar, vindflöjlar, cykelring-klockor, skruvtvingar och smörjsprutor och en mängd andra mindre nyttosaker.

Verkställande direktör från 1890 till 1898 var disponenten Karl Hård af Segerstad och från 1898 till 1939 direktör Vilhelm Göransson.

Då bolaget firade sitt 25-års jubileum 1915 utdelades till alla som varit anställda minst 15 år Kungl. Patriotiska sällskapets medaljer. Medaljutdelningen förrättades av landshövding Fr. Petersson. I det högtidstal som direktör Göransson därvid höll yttrade han bl. a.: "Under de senaste åren har omsättningen av bolagets fabrikat betydligt vuxit, och jag vågar säga att en starkt bidragande orsak till framgången varit den plikttröhet och det

nit, varmed både befäl och arbetare här vid Stensholm skött sitt kall. Jag är särskilt glad att vid detta tillfälle få framhålla detta och ber att å styrelsens vägnar få tacka såväl ingenjör Pagels som verkmästare Aug. Johansson och förmannen H. Nordström samt vidare bolagets samtliga arbetare."

Under år 1917—20 leddes företaget av ingenjör Ernst Petersson. Det första världskriget kastade sina mörka skuggor även över vårt land och en betungande depression drabbade de flesta

Ingenjör Harald Dahlstedt.

företag. All export upphörde. För Stensholms vidkommande blev det en bekymmersam tid. Det gällde att hitta på framställning av nyttosaker. Bl. a. fanns då ingen elektrisk belysning ute i bygderna. Visserligen fanns inom Hakarp tre kraftstationer, men kraften behövdes för industrierna. Fotogen eller stearinljus fanns ej att köpa, och så kom karbidlampornas "lysande tid." Stensholm började tillverka karbidlampor men utan större framgång. Blyertspennorna tog slut, Stensholm tillverkade pennförlängare för stumparna. Så kom en svår tid av arbetslöshet.

Men efter ett par år började det ljusna. Stensholm fick 1921 en skicklig teknisk ledare i ingenjör Harald Dahlstedt, som fortfarande med sin rika erfarenhet och utomordentliga tekniska kunnighet är en ovärderlig tillgång för företaget.

Ingenjör Dahlstedt är född i Kumla den 29 april 1885. Han avlade ingenjörsexamen i Örebro 1905, varefter han hade anställning vid Lindholmens varv och Götaverken t. o. m. 1908, då han kom till Wihlborgs maskinaffär i Stockholm och 1911 till Gävle rörledningsbolag. År 1912 anställdes han i firman Graham i Riga, där han verkade som försäljare i Östersjöprovinserna under 3½ år, varpå han som Grahams representant under tre år uppehöll sig i Petersburg. Under 1917 var han chef

Direktör Fr. af Klercker.

för Svenska legationens varulager där, under industrikommis- sionen.

År 1918 återkom han till Sverige och fick anställning vid Norrahammar. Den 1 maj 1921 blev han driftsledare vid Stensholm. Med osviklig energi grep han sig an omkonstruktion av den gamla stickmaskinstypen och redan 1924 kunde hans nya maskin "Fama" sändas ut i marknaden. Den visade sig också vara en förstklassig skapelse, och under ingenjör Dahlstedts ledning ökades också produktionen av övriga fabrikat, så att man snart var uppe i en omsättning på nära en miljon. Under hans ledning ombyggdes även kraftstationen, så att vattenkraften kunde utnyttjas betydligt effektivare än tidigare.

Harald Dahlstedt är prototypen för den klartänkta tekniske industrimannen. Han är som privatman ett bra stycke filosof och rasbiolog men framför allt den "allvetande" historikern.

Då direktör Göransson avled 1939 överläts ledningen av bruket till direktör Fredrik af Klercker och under hans ledning inbryter en tid i det gamla brukets historia, som väl knappast har sitt motstycke i hela vårt land.

Fredrik Wilhelm Ernstsson af Klercker är född den 9 nov. 1908, son till generallöjtnanten Ernst Wilhelm af Klercker och Anna Ingegärd Maria Tham från Huskvarna.

Efter att ha genomgått Ahnqvistska samskolan utbildades han till reservofficer vid Kavalleriskolan på Karlberg. Under åren 1929—32 vistades af Klercker i London för merkantil utbildning. Åren 1933—36 innehade han eget företag i Stockholm, varefter han 1937—40 var anställd som försäljningschef vid Nordiska Kompaniet i Stockholm och tillträdde befattningen som direktör för Stensholm 1940.

Direktör af Klercker är en man med praktisk blick även för angelägenheter som röra kommunala ting. Som ledamot i kommunalfullmäktige har han ofta genom sina kloka förslag bidragit att föra för socknen vitala frågor fram till en god lösning. Men framför allt ligger hans intresse bundet vid det stora industrikomplexet och de många anställdas bästa.

Då han 1940 kom till Stensholm mötte honom betydande arbetsuppgifter, och han grep sig verket an med ungdomlig energi och målmedvetenhet.

Nya verkstads- och kontorslokaler uppfördes och de gamla sattes i modernt skick. Maskinparken renoverades och nya arbetsmaskiner insattes. Hela tillverkningen började så småningom omläggas. Framställningen av stickmaskiner och vridmaskiner överläts till andra företag och man inriktade sig på tillverkning av helt andra produkter, som hade större utsikter att slå igenom. Så började tillverkning av strålkastare, elregulatorer, svänghjuls-magneter och oljetätningssringar, Stefa-säkringar och en del andra artiklar.

Den nya utvecklingen krävde ett betydligt tillskott av arbetskraft. Vid 1940 års ingång var antalet anställda 84 personer och vid 1949 års utgång hade det stigit till ej mindre än 336 st. Denna nästan lavinartade expansion krävde givetvis att bostäder snabbt kom att uppföras, och så påbörjades en byggnation, som aldrig förut skådats i socknen. Med stöd av bolaget, kommunen och staten växte det ena trivsamma egna-hemmet upp efter det andra. Vill man se ett förstklassigt ordnat, modernt industrisamhälle skall man besöka Stensholm. Under direktör af Klerckers skickliga ledning går utvecklingen framåt med

stormsteg. Här har "Konsum" försäljningsbutik och i bruks-
hotellet finns en förstklassig bar i dess regi. Här ordnas idrotts-
plats och ishockeybana och lekplatser för barn. Här söker man
skaffa trivsel och trevnad åt alla. Som exempel på Stenhloms-
bolagets ekonomiska utveckling skall slutligen nämnas att om-
sättningen, som för 10 år sedan var 897.000 kronor, vid 1949
års utgång uppgick till ej mindre än 5.629.000 kronor.

Bolagets styrelse består av civilingenjören Percy H:son
Tham, hovrättsrådet J. Nordenfalk och direktören F. af Klercker.

Så har detta företag vuxit fram och skapat livsmöjligheter
för mängder av människor, som kanske någon gång för en kort
stund hinner stanna och kasta en blick ut mot den vackra hol-
men, där Stensholms hus en gång låg, eller för att höra skvalpet
från det ensamma kvarnhjulet vid Strömma kvarn och med tack-
samhet minnas fädernas gärning, som genom släkte efter släkte
lagt grunden till den kultur vi nu äga.

Lennart Söderqvist.

Stensholmsfabriken i vinterskerud.

Hakarps sockens magasinsskassa.

I ett gammalt järnbandat skrin med locket märkt »Tillhör Hakarps Socken-Magazin» förvaras en del gamla handlingar, som ha åtskilligt att tala om livet i Hakarp ända från år 1769. Då stiftades nämligen en inrättning, som varit av stor betydelse för såväl församlingen som dess invånare och som fortfarande har en ej ringa betydelse. De flesta av läsarna ha väl endast tillfälligtvis sett den omnämnas i samband med redogörelser för kommunens ekonomiska förvaltning, medan en och annan med tacksamhet erinrar sig ha blivit hjälpt med ett lån eller bidrag på humana villkor. Kassans ålder och historia anses motivera några glimtar i denna krönika, de bli mycket summariska men kanske kunna de ändå intressera hembygdsvännen.

Sockenmagasin började inrättas i början av sjuttonhundratalet och avsikten med dem var att de skulle utjämna skördeutfallet mellan goda och dåliga år, inträffade ett nödår skulle genom magasinerna finnas möjlighet att utan stora fraktkostnader kunna förse bygden med såväl utsäde som brödsäd. Statsmakterna understödde därför bildandet av magasin och sådana uppväxte ganska livligt. De gjorde en sådan nytta att man ansåg att alla socknens bönder skulle ansluta sig till sådant om flertalet så önskade, en kollektivanslutning som givetvis ej tilltalade den fria allmogen, varför bildandet av nya magasin minskades. Beträffande Hakarps magasin var aldrig sådant på tal, det var alltid frivilligt, men de allmänna bestämmelser, som utfärdades, måste givetvis följas, och i det följande får vad som om detta magasin kan utläsas tala för sig självt.

Först några citat ur "Kongl. Majjt:s Nådige Resolution uppå Hakarps församlings Invånares uti Jönköpings Län och Tvetå härad igenom wederbörande Landshöfdinge anmälte underdåniga anhållan om Stadfästelse å deras ingångne Förening om ett Sockne Magazins inrättande i berörde Församling. Gifwen Ulrichsdahls Slott d. 11 Maii 1773."

— — — — "År 1770 den 11 Martii hafwa Undertecknade, vid allmän Socknestämma med Hakarps församling uti Jönköpings län och Tweta härad, Sig förenat om effterskrefne Plan och Reglemente till ett Sockne Magazins inrättande, i grund af Kongl. Majjt:s therom i Nåder utfärdade Bref och Förordningar; på Sätt, som nedanskrefne Puncter utvisa, nämligen 1:mo Som ändamålet af Sockne-Magazinens Uprättande är, att kunna hafva någon tillgång på Spannemål, då Brist therå

sig företer: så hafwa Undertecknade, såsom öfwertygade om Nyttan och Nödvändigheten häraf öfwerenskommit, at nu, i HErrans Namn, thertill göra en början, och till then Ändan, uti bifogade antecknings>Listor, låtit införa, så wäl the af them bewilljade friwillige Gåfwor af Penneingar eller Spanne-mål, så som och then insättning af Spannemål hvarpå thetta Magazin kommer, genom Förräntande, at grundas och förkofras, ifrån Decembris Månad År 1769. — — — Under de förmoners och Rättigheters åtnjutande, som här vidare beskrifwas.

- 2:do. Alla till thetta Magazins uprättande förlänte Gåfwor — — —, med then öfriga Behållningen i Magazinet, bör genom utlåningar, alltid ökas och tilltaga.
- 3:tio. Som stället till Magazins>Huset blifwer ther then gamla Socknestugan förr stått, på prestegårdens eller hela Församlingens Grund: så är man sinnad, at nästkommande år 1771, thetta Magazins>Hus, till en början, låta upbygga, som då kommer at bestå af en Bod med fyra knutar, för at ther utinnan kunna inrymma på 2ne Bottnar åtminstone 100:de Tunnor Spannemål och therutöfwer. — — —
- 5:to. Som then redan antecknade Spannemåls Insättning — — — nu genast kommer at af Delägarne förräntas, med 4 rågade kappar på varje tunna, till nästkommande Thomae dag uti Decembris månad: så är theremot lika billigt, at then Spannemål, som nu, eller framdeles, utlånas till främmande, hwilka till deltagande Sig icke låtit anteckna, bör, med 6 rågade kappar på Tunnan, betalas, och så i proportion af mindre lån. — — —
- 8:vo. — — — Och böra alla Lån utan minsta uppehåll eller Inwändning, återbetalas, effter Kundgörelsen å Predikstolen, — — — och then som då uteblifwer med Betalning, skall med prompt execution hemsökas, som utan vidare Omgång, förrättas af Socknens egne Inwånare, med en Nämndemans biträde. — — —
- 11:mo. Med Förvaltningen förhålles sålunda, at till Föreståndare och Sysloman utwälgas årligen en af Herrskaperne och 2ne af Allmogen, som hafwa del i Magazinet; hwilka tillika med Kyrkoherden i församlingen, hålla riktig räkning och Bok årligen öfwer Magazinet's Inkomster och Utgifter. — — — äfwensom thet är och blifwer alle Delägare obetagit at framdeles, under en förväntad Förkofran med Magazinet's Tilltagande af Spannemåls Förråd, göra och widtaga sådana Författningar, som alltid befordera och stadfästa thess Bestånd nu och för ewärdelige tider; till efterkommandes, genom Allmagtens wälsignelse, af thenna Them då förekom-

mande forntida Inrättning, sig helt visst wisande och them tillflytande oskattbara Förmon. — — —

E. G. Qveckfeldt, Fried. Ehrenpreus,
Per Bremer, Magn. Abr. Falk, Joach. Bergman.

Nu som Kongl. Maj:t med Nådigt Nöije och wälbes hag anser ofwannämnde Församlings Inwånares genom denna inrättning wisade berömliga omtanke och sorgfällighet, at se deras egen välfärd och förmån tillgodo, hwilken Kongl. Maj:t jemväl städse i nåder gerna befrämjar; alltså will Kongl. Maj:t förberörde Hakarps församlings ingångne förening härmed i alla delar till framgen och obrottlig efterlefnad hafwa gilladt och fastställt, Det alle som wederbör till underdånig efterrättelse länder. Datum ut supra

Gustaf."

Många och stränga förhållningsregler för magasinets sysselmän och låntagare finnas dessutom, om överlåtelse av andelar eller insättningar, om spannmålsens godhet o. s. v.

Av de ovan nämnda anteckningslistorna framgår, att under teknarna av skrivelsen gjort frivilliga insatser vid magasinets start nämligen tillsammans 63 riksdaler silvermynt samt 6½ tunnor råg, 6½ tunnor korn och 3 tunnor havre vilket alltså var startkapitalet eller grundfonden. Utan att avvakta Kongl. Majt:s stadfästelse satte man 1771 igång att bygga magasinbyggnaden, en ganska utförlig redogörelse för detta arbete finnes och visar att det förutom fria öke och drängedagsverken och andra gåvor in natura kostade silvermynt 328 riksdaler och några bråkdelar, om mark, skilling eller andra enheter är svårt att säga, man må endast vara glad att ej vara kassör under den förvirring som rådde på penningvärdena under 1770-talet, då silvermynt, specier, mark och skilling m. m. användes om vart annat.

Det belopp som åtgick redovisas å inkomstsidan med den kontanta grundfonden om 63 riksdaler smt varjämte man genom försäljning av 8 tunnor spannmål fått in 128 riksdaler, det övriga har direct. Bremer av egna medel tillsläppt d. v. s. något över 137 riksdaler, förvisso en stor summa denna tid. Det skulle föra för långt att gå i detalj om bygget, hur frestande det än må vara, hur många tolfter timmer, bräder, st. spik och åspannor som gått åt, att det tagit 9 ökedagsverken att forsla teglet från Lyckås tegelbruk m. m. Bygget genomfördes och verksamheten började. Den i stiftelsehandlingen förväntade "förkovran med magasinets tilltagande av spannemåls förråd" infriades och det

är ju rätt naturligt när räntan fastställes till 12,5 % för delägare och nära 20 % för främmande. Redan första verksamhetsåret, 1770, inflöt i räntor $3\frac{17}{64}$ tunnor råg, $1\frac{43}{64}$ tunnor korn, $\frac{1}{2}$ tunna vit och $1\frac{3}{4}$ tunna svart havre, till yttermera belysande nämnes att lånen i sin helhet inbetalts och att räntan ej var årlig utan från lånets utlämnande i april—juni till dess återbetalning vid Thomae dag i december, alltså ett drygt halvår. Det var sannerligen ej nådigt att vara låntagare vid denna tid. Att magasinet var välbehöfligt bekräftas av att antalet låntagare 1775 var 47 st. Detta år var rågen ej så eftersökt utan istället korn och havre, tydligen för utsäde, sammanlagt inlevererades i räntor det året 12 tunnor spannmål. Tillsammans med behållningen utgjorde detta 122 tunnor spannmål, varför magasinet verkar väl fyllt.

Ovan påtalades att det var svårt med myntsorterna denna tid. Det var nog ej lättare att handha magasinets fyra olika sädeslag, vilka skulle mätas i tunnor, halvspann och kappar, ibland strukna, ibland rågade. Sysslomännen synas ha varit belåtna med ett års tjänstgöring, men kyrkoherden såsom självskriven måste hålla ut. För att få lagerredovisningens debet och kredit att gå ihop synes ofta posten "spill, intorkning och rotter" vara bra att ha, lantbrukare eller handlande förstå nog detta bäst.

Några "promta executioner" synas ej behöfts de första åren, allt har noga inlevererats.

En lagändring 1813 gjorde det möjligt att av sockenmagasinens medel utbetala medel till värnlöse och behövande och liknande ändamål. Ur Hakarps magasin började utgå anslag till varjehanda, bl. a. till den ambulatoriske barnaläraren såsom lönetillskott, anslag som gingo ut nästan hela århundradet, medan andra anslag, in natura eller kontant utgingo till behövande av olika kategorier, men även för en del kommunala ändamål fick magasinet ge bidrag. Bland sådana må nämnas vinterväghållning av landsvägarna, rödsotsmedikamenter, grusning av kyrkvägen, vid "fattighusets" ombyggnad, vid kyrkogårdsutvidgningar och målning av kyrkan m. m., m. m. Inte så underligt förresten att kommunalmännen sneglade åt magasinsskassan, ty ända fram på 1880-talet var dess omslutning större än den borgerliga kommunens samlade omslutning, ja magasinsskassans räntor överstego kommunalkassans inkomster.

Stiftarnas uttalade förhoppning i sista delen av punkt 11:mo, citerad ovan, tyckes nästan profetisk, ty nu verkar ju denna urskund nästan forntida, men ännu är kassan en oss tillflyktande oskattbar förmån. Växte kassan i början fort går det nu så mycket långsammare, räntorna äro nu låga och på sistone har kassan börjat beskattas, nästan $\frac{1}{3}$ av inkomsterna går till skatter. Det

hjälppte inte att styrelsen vid första beskattningen överklagade denna under återopande av Gustaf III:s dekret att magasinet skulle skyddas från intrång av vem det vara månde, det blev blekt avslag på klagomålen. Kassans behållning vid 1949 års utgång var kr. 16.684:92. Räntan är f. n. 3,25 % per år.

År 1866 försåldes magasinet och den sista spannmålen på offentlig auktion. I auktionsannonsen kan läsas att magasinet var 11 alnar långt, 10 alnar brett och 8 alnar högt. Det inropades för 200 riksdaler smt av prosten Almqvist. När Huskvarna 1907 blev köping uppdelades kassan mellan socknen och köpingen.

Gunnar Hakeman.

Sockenstuga och skolhus.

Skolhus avsedda för folkskolan var ganska sällsynta i vårt land före 1842, då det i vår första folkskolestadga bestämdes att "i varje socken skall finnas minst en fast skola." Förut bedrevs undervisningen så, att läraren vandrade omkring i gårdarna där barnen samlades rotevis och undervisades en eller ett par månader i kristendom, skrivning och läsning. De barn, som följande året skulle konfirmeras, ålades att en dag varje vecka infinna sig hos klockaren "för att grundligen inhämta den kunskap i kristendom som vederbör."

Klockaren uppgift att undervisa barnen går så långt tillbaka som till 1571 års kyrkolag där det heter: "Klockaren skall vara ärlig, trogen, flitig, boklörd, och kunna sjunga och skriva, så att han däruti kan undervisa församlingens ungdom." Genom kyrkolagen av 1686 ålades han särskilt att "undervisa barnen i barnaläran", katekesen.

Barnen skulle samlas i sockenstugan, där det fanns en "scholekammare". När de första sockenstugorna kom till kan inte med säkerhet avgöras. I en stadga utfärdad av Gustav Vasa 1554 talas om förbud mot "tings hållande på kyrkogården". Vid Uppsala möte 1593 begärde prästerna att fogdar och länsmän om söndagarna på kyrkvallen icke måtte "göra några eder eller stort munbruk." Man torde väl därför kunna anse att de första sockenstugorna byggdes i slutet av 1500-talet och början av 1600-talet. Förut hade man samlats på "öppet ting, ty himlens sky var deras tak" för att överlägga om bygdens angelägenheter. Det var på kyrkvallen eller kyrkbacken, båda namnen

förekommer i landskapslagarna på 1300-talet, och mötena kallas sockenting, kyrkoting eller stämmor. Prästen stod i kyrkdörren och allmogen samlades i en halvkrets framför honom eller hölls stämman i kyrkan.

I Hakarp fanns en sockenstuga i mitten av 1700-talet. Den synes inte ha varit stort tilltagen och bestod troligen av ett enda rum, som även användes som "scholekammare". I en gammal anteckning uppgives att klockaren Anders Hakberg "för sin bekvämlighet och på egen bekostnad låtit uppbygga bredvid sockenstugan en liten kammare om 5 och 6 alnars rymd i fyrkant."

På 1790-talet var denna sockenstuga dock så illa medfaren, att man ansåg, att det ej lönade sig att reparera den. Ej heller hade man råd att bygga en ny. Församlingen var fattig. Invånarantalet uppgick till omkring 1.200. Det skulle dröja i 50 år innan man kom sig för att uppföra en ersättare för den gamla. Under dessa år saknade socknen en "scholekammare". Barnen fick nu möta klockaren i prästgårdens drängstuga "de lördags- eftermiddagar, som klockaren söndagen förut bestämt."

Behovet av en sockenstuga blev alltmer trängande och äntligen, 1843 den 22 januari, fattades beslut härom. I sockenstämmans protokoll heter det: "Som det är en i lag föreskrifven plikt att vid hvarje kyrka skall vara en sockenstuga, den alla, som i församlingen bo, skola bygga och underhålla. Men den har i nära ett halft sekel saknats här, under hvarjehanda förevändningar, sedan den gamla var nedruten, så beslutades nu att sockenstuga skall byggas på samma plan där den gamla stod och med detsamma boningsrum för skolläraren under ett tak, varom församlingen överenskom att nästa år gå i författning, och lovade herr direktör Lundström att därtill skaffa ritning och konstnadsförslag."

Skoldirektionen tog nu hand om frågan och vid ett sammanträde den 22 november 1843 togs ärendet upp till behandling. Ur protokollet anföres här nedan:

"Emedan det åligger skolstyrelsen att i allmänhet hava inseende över folkskolan och sorgfälligt vårda dess angelägenheter, så trodde skolstyrelsen för denna socken sig berättigad att i första rummet fästa uppmärksamheten på det som genom författningen åligger hvarje skoldistrikt nämligen att anskaffa och underhålla tjenliga rum för folkskolan, som inom distriktet finnas eller blifva inrättade, Härvid kom Direktionen det förslag, som församlingen redan omfattat och behofvet länge påkallat att nästa år gå i författning med socknestufvans uppbyggande. Den meningen att förena socknestufvan och rum för skolläraren i samma hus hade af församlingen redan blifvit väckt och anta-

gen. Det återstod då för Direktionen att närmare skärskåda detta förslag och upptänka medel för dess utförande.

Direktionen fann för sig tvenne ritningar: den ena af Stadsbyggmästaren Bengtsson i Jönköping, den andra en kopia af socknestufvan i Skärstad, som anskaffats af organisten J. Hagström. Den förra innehöll fullständigt både kostnadsförslag och framställning af hela byggnadsinredningen. Den senare visar huru tvenne boningsrum på den sjelfva sockenstugan motsatta gaveln blir bekvämare med detsamma den ökar rummens antal. Direktionen ansåg denna förändring därför kunna göras med fördel å förstnämnda ritning. Husets bredd behöfde därför behöfva utsättas till $14\frac{1}{2}$ alnar i stället för 13, vilket Bengtssonska ritningen utvisar.

Samme mans kostnadsförslag trodde direktionen likaså lämpligast böra följas vid materialiernas anskaffande. Tillfölje hvaraf hvarje hemman efter oförmedlat mantal kommer att bidraga med $\frac{1}{2}$ tolt timmer, $14\frac{1}{2}$ aln långt och 8 tum i topp, en sparre $14\frac{1}{2}$ aln lång och 9 tum hög och 6 tum tjock, $\frac{1}{2}$ tolt plank $1\frac{1}{2}$ tum tjock, 1 tolt bräder samt $\frac{1}{2}$ tolt regel-läkten. Fönster och dörrar trodde skolestyrelsen kunna beställas genom dess försorg."

Så kunde arbetet med den nya sockenstugan påbörjas, men det dröjde ända till den 6 oktober 1845 innan den högtidligen invigdes.

Enligt beslut av sockenstämman skulle huset byggas $14\frac{1}{2}$ alnar långt och 5 alnar högt. Åt söder skulle inredas två rum för läraren och kök innanför förstugan. Norra gaveln skulle utgöra den egentliga "stufvan", som också skulle vara "sholekammare". Byggnaden rödfärgades, taket försågs med enkupigt tegel, knutar och fönsterfoder målades vita. Kostnaden uppgick till 500 riksdaler banco.

I samband med sockenstugans tillkomst uppstod en tvist mellan Huskvarna gevärsfaktori och sockenborna. Huskvarna brukssamhälle, som hörde till socknen, hade 1822 inrättat en egen skola. Faktoriledningen ansåg nu, att Huskvarna ej borde delta i kostnaden för lärarens avlöning i samma utsträckning som sockenborna i övrigt. En reservation till sockenstämmans protokoll av den 22 jan. 1843 ingavs av disponenten på Huskvarna, baron G. S. Fleetwood. Reservationen kan vara av så allmänt intresse att den återges här något avkortad.

"Hvad först beträffar församlingens beslut att bygga upp sockenstuga, som visserligen behovet påkallar, så hvarken kan eller vill Huskvarna därifrån undandraga sig utan deltagar efter sitt hemmanstal i enlighet med de grunder som lag förmår.

Hvad församlingen vidare åtagit sig för att bilda en Skolekassa och för att aflöna sin Skollärare nemligen en bevilling

av 4 skilling banco för hvarje skattskyldig person, det står för församlingens räkning att realisera, men det vore en obillighet begära att Husqvarna stater, hvilka af denna kassas användande icke draga någon direkt fördel, skulle dertill bidra.

Husqvarna stater äro icke hörde, skulle då sjelfva hafva uttalat sin mening, men staterna äro redan för detta ärende samman kallade och hafva enhälligt vägrat ett sådant bidrag.

Anledningen hvarför Husqvarna sålunda reserverat sig är för församlingen icke främmande. Det är icke motvilja för en förbättrad undervisningsanstalt upp i socknen, icke heller njugghet å Bruksägarnas sida att offra något för ändamål af allmänt väl, därom vittnar deras 20-åriga bemödande att upprätthålla en undervisningsanstalt på sin bekostnad — men Husqvarna har en skola, som icke får eller kan nedläggas, och som tager alla dess bidrag och krafter i anspråk.

Dess tillgångar sträcka sig derföre icke så långt att äfven bidra till Sockneskolan, ej heller är det meningen i Kongl. Maj:t stadga att någon skall hålla skola på tvenne ställen.

Kongl. Maj:t har en gång med nöje sett denna skola grundläggas och har som sagt är med särskilda resolutioner densamma stadfäst, hvarföre ock Kongl. Maj:t senare stadga af 18 juni förlidet år, icke upphäver den förra, icke heller kan utsträckas till Husqvarna bruk och dess stater.

Å bruksägarnas vägnar
G. E. Fleetwood."

Ärendet drogs inför länsstyrelsen och slutligen inför Kungl. Kommerskollegium, som den 17 jan. 1848 ålade Husqvarna att delta i kostnaden för lärarens avlöning. På förslag av ledaren för Husqvarna, kapten F. A. Grönhagen, hade kyrkostämman tidigare beslutat att Husqvarna skulle utgöra en särskild skolrote, som skulle få besök av den nyvalde läraren Bengt Fredrik Wetterholm. Han var född den 4 juli 1813 och son till pappersgesällen Daniel Wetterholm från Stensholms bruk. Han hade avlagt examen vid det nyinrättade seminariet i Växjö och blev Hakarps förste folkskollärare. 1848 började Wetterholm undervisa i en samma år inrättad söndagsskola som hölls i det gamla brukskapellet. Skolan var avsedd för lärpojkar och gesäller och undervisningen omfattade räkning och skrivning "på tavla och i bok."

Vi återgår till sockenstugan. Vid en bouppteckning efter Robert Blomdahl, Fagerslätt, vilken avled i december 1949, hittade man ett stycke gulnat papper, som överlämnats till hembygdsföreningen. Det är en antikvarisk klenod i sitt slag. På det samma är nämligen tryckt en sång, som skulle sjungas vid in-

vigningen av Hakarps första skola 1845. Författaren är förmodligen den i många avsenden märklige organisten och kommunal-
mannen Johan Hagström i Hakarp. Sången är tryckt på papper
från Stensholms pappersbruk, som brann ner 1889. Papper här-
ifrån är f. ö. mycket sällsynt och förekommer endast i ett fåtal
äldre skrivelser. Att det lilla trycket med invigningssången blivit
bevarat från den dag, då det delades ut till Hakarps skolbarn,
är ju en ödets nyck. Troligen är det väl det enda exemplaret,
som finns i behåll. Utsikterna, att den lilla papperslappen skulle
bevaras, var ganska små. Formatet är endast 16×21 cm. Förr
fanns ju inte som nu hembygdsföreningar och bibliotek i byg-
derna, som i våra dagar tar hand om och arkiverar utkommande
tryck. För en samlare har givetvis den nyfunna sången ett be-
tydligt värde.

Hur invigningen gick till har det varit omöjligt att utforska.
Inga anteckningar finnas i protokoll eller andra handlingar. För-
modligen tog man väl först den nya byggnaden i skärskådande,
varefter man troligen begav sig till kyrkan till högtidlig guds-
tjänst. För fäderna var det säkerligen en stund med förtätd
stämning, då den nya sockenstugan med sin "scholekammare"
äntligen kunde tagas i bruk. Här ljud nu invigningssången, där
skolbarnens späda röster blandades med kvinnornas ljusa sop-
raner och männens mörka basar till en tacksamhetens symfoni.
Här återges den unika sången i original.

S Å N G

wid invigning af Hakarps sockens nya Skola
den 6 oktober 1845.

Sjunges som N:o 3 i Sv. Psalmboken.

1.

Allt hwad mänskohänder bygga
Det måste Friden Gud betrygga,
Om det skall fast och grundadt stå,
Intet slott, hur skönt det skimrar,
Och intet hus, hur wäl man timrar
Kan utan Honom wäl det gå.
Han är ock stormens Gud,
Och blixten är Hans bud,
Men förskona,
Du Nådens Ljus!
Ditt ringa hus,
Att det ej sjunker ned till grus.

2.

Gud! Wälsigna sjelf den hydda,
 Der dina bud, i renhet tydda,
 Dock först och sist må plantas in;
 Jesu nåd i tron förklaras,
 Och nådens kraft så uppenbaras,
 Att hwarje barnasjäl blir din.
 Hvad öfrigt läres här
 Gif att det frukter bär
 I ödmjukhet
 Till barnens frid,
 O Fader blid!
 Så att de Dig dock blifwa wid.

Så hade man då fått sin nya sockenstuga med sin "schole-kammare", där socknens angelägenheter på kyrko- och sockenstämmor under 75 år avgjordes, och där generationer av Haks arpsbarn fått sin undervisning och där konfirmationsundervisning förekom ända till 1920.

I början av 1870-talet hade antalet skolbarn ökats till så stort antal, att ett särskilt skolhus måste byggas. Det uppfördes också 1875 mitt emot sockenstugan. Båda byggnaderna stod kvar till 1920, då skolhuset ersattes med det nuvarande, och den gamla sockenstugan skattade åt förgängelsen.

Då hembygdsföreningen bildades och ett årskort skulle anskaffas tvekade man ej om att på kortet få med den vackraste kulturbilden i vår gamla socken. Med sina lysande röda tegeltak, rödfärgade väggar och vita knutar bildade de två byggnaderna med den vita kyrkan i fonden ett utomordenligt vackert inslag i landskapsbilden. Här var socknens andliga och kulturella liv samlat i vandrarens blick.

L. S.

Magnus Alfred Rosén.

En arbetets veteran.

På Rosenholm, Ebbes Bruk, bor socknens äldste manlige inbyggare, Magnus Alfred Rosén, som är född den 19 juni 1857. Rosén föddes i Edeskvärna i Skärstad, men kom redan vid sju års ålder till Hakarp, där fadern Anders Johan Magnusson slog sig ner som torpare under Stensholm. Det var på dubbeltorpet, Finntorp och Vedermödan, Rosén kom att framleva sina barndoms- och ungdomsår. Hans familj bodde i den delen av den gråa stugan som hette Finntorp och i den andra, Vedermödan, framlevde torparen Johan Bengtsson med sin familj sina dagar. Stugan bestod nämligen endast av två rum med ett kök i mitten, som var gemensamt för båda familjerna, och där det gällde för torparmororna att samsas om utrymmet.

Nu låter vi gamle Rosén själv berätta om sina öden.

Vi var sex barn, och när far dog 1868 övertog mor torpet ensam och skötte det ända till 1876. Ja, ensam var hon ju inte, för vi barn fick förstås hjälpa till efter förmåga. Jag minns hur jag som liten parvel fick gå och plöja. Då var det inga traktorer och sådana fina redskap som nu. Nej, det var tråplogar, och det var inte lätt att få de stora oxarna att gå, som de skulle. I hemmet var det ju knappt med maten och även med kläderna för den delen. Jag minns en gång från 1868 eller 1869, det var de svåra nödåren, när skollärare Palmstrand hade skola på Görsransberg. Det var en eftermiddag på hösten, när Palmstrand

kom hem till oss och frågade, varför Alfred och August inte kom till skolan, och mor svarade: "Vi har ingen mat å ge dom, och inget har di på fötterna." Då tog Palmstrand med oss till Göransberg, och där fick vi gå in i köket och äta oss mätta, och det fick vi sedan flera dagar å rad. Det är nog skillnad på hur barna har det i våra dagar.

När jag var 16 år fick jag börja arbeta på massafabriken vid Carlfors. Jag fick ta' undan massa, och det var inget lätt arbete. Där arbetades natt och dag och mest fick man hålla på 12 timmar och avlöningen var 60—70 öre om dagen, och ibland kunde det bli 75 öre. Det gjordes massa också på Stensholms pappersbruk, men den var sämre än den som kom från Carlfors. Vi rodde massa nerför ån i stora prämar, som kunde ta en 20 centner. Det var torparna, som brukade ro, men en gång kunde de inte styra genom Fälleströmmen, utan båten tog in vatten och sjönk, och då måste gubbarna hoppa i, och då sa Gustav på Torpängen: Nu får de göra va' de vill, men aldrig rör jag nå'n massa mer." Det var Stålhammar på Tokarp, som skickade sina torpare att ro massan, då arbetarna vid fabriken inte velat gå med på att ro för en krona pr gång.

De gjorde dålig massa på Stensholm, och en dag sa' verk-mästaren där till mig, att om jag ville komma till Stensholm skulle jag få 25 öre mer om dagen. Jag hade 1: 50 på Carlfors, det var i slutet på 1880-talet. Så sa' jag till patron Stålhammar, att om jag inte fick 25 öre till om dagen, skulle jag flytta. Då sa' han: "Nu ska du skicka återbud till Stensholm", men se det gjorde jag inte, och så kom jag dit och stannade ett och ett halvt år. Här gick det bra och så en dag sa' verk-mästaren: "Nu krusar vi inte Carlfors längre, för nu gör vi lika fin massa som dom." Men så blev det vattenbrist och då flyttade jag tillbaka till Carlfors. Men så hade jag fått löfte att få komma till Huskvarna. Dit kom jag inte. År 1891 flyttade jag till Ebbes Bruk och fick bostad i "Bikupan". Jag hade gift mig 1884 med Ida Sofia Andersdotter från Tun i Västergötland. Hon var då 22 år, och vi var gifta i 43 år, då hon avled 1927. Vi har haft 10 barn, 5 flickor och 5 pojkar. När det började bli för trångt i "Bikupan", byggde jag Rosenholm. Och här sitter jag nu och ser tillbaka på allt jag fått uppleva under mitt långa liv. Visserligen har jag haft det svårt många gånger. Min ena arm förlorade jag vid en olycka i en maskin i Ebbes och det var ju en svår prövning. Men det har gått ändå, för se min förtröstan till Gud har hjälpt mig igenom."

Så berättar han, den gamle fromme åldringen. Han är ett strålande exempel på den sege smålänningen, som med osviklig energi hållit ut i livets alla skiften.

Brunnstorp, en minnesrik gård.

Även om Brunnstorp inte kan räknas till de i historiskt avseende märkligaste gårdarna i våra bygder rymmer den dock en del minnen från en svunnen tid. Dess pittoreska läge tätt under de nästan lodräta bergsstupen och med Vätterns ständigt skiftande spegel nedanför ger även åt gården en särskild charm. Men vad som mest fångar intresset är nog den säregna bebyggelsen, som genom lyckliga omständigheter kunnat bevaras till våra dagar.

De båda höga, men ganska smala mangårdsbyggnaderna, som är timrade av kärnfur och uppförda i två våningar, ligger på var sin sida av gårdsplanen, vilken åt bergssidan begränsas av en mindre byggnad. Planlösningen är enkel och rejäl med ett par stora och ett mindre rum samt kök i var byggnad. Södra huset har genom en tillbyggnad för hundra år sedan fått ytterligare ett par rum. Tidigare har det varit öppna spisar i rummen, som haft dörrar av massiv ek med vackert smidda beslag. Bygg-

nadstiden är okänd, men av allt att döma är de båda byggnaderna uppförda någon gång på 1700-talet. På en rikt utsirad kalksten — inmurad i stenfoten på den södra byggnaden — läses initialerna till advokat Håkan Andersson Wetterstens och hans hustrus, Sara Knutsdotter Dreffling, namn, jämte året 1688. Så gamla är dock troligen inte byggnaderna. Traditionen gör gällande att denna sten varit överstycket till en spis, som funnits i en äldre byggnad på gården. Att även timmer från något äldre hus kommit till användning framgår av en mängd bjälkar och bräder, målade i olika mönster, som är synliga i väggar och tak på södra husets vind.

I likhet med de flesta gamla gårdar har också här funnits en särskild byggnad för varje förekommande ändamål. Somliga av dessa uthus har dock skattat åt förgängelsen. Så är exempelvis fallet med smedjan och den "basta" som låg i ängen söder om gården och användes vid linberedning. Äldst bland gårdens hus är utan tvivel en loftbod vilken nu håller på att pietetsfullt restaureras av Huskvarna stad, som nu är ägare till Brunnstorp. Övervåningen på boden skjuter på typiskt sätt utanför den undre och golvet består av bastanta kluvna stockar. För att utestänga obehöriga finns förutom dörrlåset även en hemlig låsbom, som manövrerades utifrån med en järnten väl gömd bakom en korsknuten. Dylåsbommar anbringades på spannmålsmagasinen under nödåren i gångna tider, då vanliga låsar ofta visade sig otillräckliga. Spannmålen förvarades på loftet, medan nedre våningen i den gamla boden användes till brännvinsmagasin.

Om bodens användning till förvaring av brända och destillerade drycker berättas en dräplig historia. Sedan husbehovsbränningen i mitten av förra seklet fick nedläggas, förvärvade dåvarande ägaren, "Kungen på Brunnstorp" kallad, några brännvinsfat i den gamla byggnaden. Frestelsen blev hans drängar för stark och på nätterna praktiserade de sig in under golvet och borrarade fina hål upp i faten som de så småningom länsade. Någon skvallrade dock ur skolan, och när "Kungen" då konstaterade faktum lär husagan ha tillämpats i full utsträckning. Bränneriet finns fortfarande i behåll och användes nu som tvättstuga.

Om de tidigare ägarna till Brunnstorp vet man föga. Den utförliga förteckning över förhållandet på gårdarna, som upprättades i samband med Älvsborgs lösen 1571, ger för Brunnstorps del ingen upplysning, enär gården då låg öde. Att så var förhållandet är lätt att förstå, när man erinrar sig att danskarna under Daniel Rantsau drog fram här några få år tidigare och då hakarpsborna, enligt Joachim Ståhl, "blev grufweligen trepanerade och hanterade af de Danske så at större delen af

hemmanen blefwo öde." Brunnstorp kom ju att ligga så gott som mitt i stridslinjen, då svenskarna sökte hålla stånd vid Varpavägs skans, som låg strax norr om gården.

I en dagbok, förd av en dansk officer som var med i fälttåget, berättas hur svenskarna förskansat sig en mil från Jönköpings köping i ett blockhus på en övermåttan hög klippa som kallas Himmelsportarna. Passet mellan berget och sjön hade dessutom avstängts med bråtar. Rantsau tillämpade nu samma taktik som han med framgång använt under en strid vid Dumme mosse några dagar tidigare. Han lät nämligen en styrka ta sig uppför berget längre söderut och sedan falla försvararna i blockhuset i ryggen. Dessa tvingades därigenom att retirera, varpå danskarna brände blockhuset och slog läger vid Gisebo över natten.

Var Varpa skans låg är ej fullt klarlagt. I Rogbergs beskrivning över Småland från 1700-talet står, att "på hemmanet Brunnstorps ägor vid Varpavägen syns ännu lämningarna efter en skans." Kapten Kugelberg ansåg sig för några år sedan kunna lokalisera skansen till en jämn plan vid foten av berget vid det smala passet mellan detta och sjön. Denna plan är dock gammal åker och troligen har traditionen, som utpekar en kulle något söder därom mellan vägen och sjön, mer fog för sig. Säkert är, att när fiendeinfall hotade då krigsfolk och allmoge uppå bådades till Varpavägen, som denna del av Holavägen då kallades, för att, som det hette i ett brev från Johan III till hans fogdar i kringliggande härader, "med skansar och bråtar försvara denna fördels plats."

För att återgå till ägarna till Brunnstorp kan nämnas, att år 1640 gav Håkan Andersson hälften av gården till sin son Anders' hustru "av välvilja för att denne gick i krigstjänst för sin fader." Den tidigare omnämnde advokat Wettersten var en son till denne Anders. En minnessten, troligen en gravhäll, i Hakarps kyrka har följande inskription: "Nascentes morimur pendentque ab origine finis. Halleluja." (När vi födas dö vi och slutet hänger på början.) Tex. Phil. 1 v 21: Ty Christus är mit lif etc. Psal. CXVI: v 7: War nu åter til fridz min själ etc.

O! Werdzlig sorg och pust. O! Ljufwa himblalust.

Ad portum veni! mors peccatumque facesse
cum Christo vita laetitiaque fruor.

(Hamnen har jag hunnit; döden och synden har svunnit.

Liv och glädje njuter jag med Kristus.)

Haqvinus Andreae Wettersteen, natus in (= född i) Brunnstorp et parochia Hakarp anno 1652. Denatus (= död) anno 1709. Ejus uxor erat (= hans hustru var) Sara Dreflingh nata in Smedstorp anno 1622, denata anno 1711." (Översättningen hämtad ur Huskvarna krönika av Ragnar Lindstam.)

Arvingarna till advokat Wettersten sålde sedan gården till krutbruksinspektör Sven Hallonqvist, Huskvarna. Även krutbrukets senare inspektör, Bremer, tycks ha varit ägare till gården. Vid 1700-talets slut ägdes Brunnstorp av prosten i Hakarp Joachim Bergman. Oljemålningar föreställande prosten och hans hustru hängde förr i en sal på gården, men finns numera i Hakarps prästgård. Porträtten är utförda av konterfejaren Johan Pettersson år 1793. (Egentligen hade prosten stipulerat att målningarna skulle förvaras på Brunnstorp för all framtid, men denna bestämmelse hade troligen råkat i glömska när desamma för några år sedan skänktes till Hakarp.)

I mitten på 1800-talet köpte den förut omnämnde "Kungen", nämndemannen Johannes Johannesson, gården. Han var tydligen en kraftkarl som hade många järn i elden. Bl. a. var han även vägbyggare, varvid han gjorde en betydelsefull insats vid ombyggnaden av landsvägen Huskvarna—Gränna, den urgamla "västra Holavägen". Den ståtliga stenbron vid sjön rakt nedanför gården och den ännu mer imponerande bron över ravinen vid gränsen till Vista härad, är hans verk. Senare överlät Johannesson gården till sin måg, Johan Nilsson, samt inköpte först Rosendala och senare Säby i Skärstad.

Det kanske bör nämnas att Viktor Rydberg på sin tid tycks ha haft vissa utsikter att bli ägare till Brunnstorp. Han talar nämligen om en gård "med högt och vackert läge" som han skulle fått arva, men som han gick miste om genom något förbiseende av en advokat. Enligt en uppgift, publicerad härom året, skulle detta gällt Brunnstorp.

Till Brunnstorp hör även $\frac{1}{4}$ mantal frälse Hagstengärdet, som tidigare tillhört den Ribbingska släkten. 1777 står inspektör Bremer antecknad som ägare, och det är troligen från denna tid som Hagstengärdet kom att brukas tillsammans med Brunnstorp. Hagstengärdets ägor omfattar de södra delarna av vad som nu brukas till Brunnstorp, men dessutom hörde förr också en stor del av det nuvarande Junexområdet dit. Av befintliga kartor framgår att Hagstengärdets ägor här sträckte sig från sjön strax söder om Kruthuset cirka 300 meter öster ut samt cirka 250 meter åt norr. På en karta från 1777 finns på området angivet, förutom Kruthuset, även rakt öster om detta vid landsvägen ett runt kruttorr samt mitt emot detta på andra sidan vägen en stuga. Den sistnämnda var förmodligen en kvarleva av Hagstengärdets åbyggnader som har legat här. Vid områdets norra gräns finns en byggnad upptagen kallad "skiuthus". Den kan ju tänkas ha haft något samband med provskjutningar av krut från bruket. På en karta från 1794 saknas det nämnda kruttorret, men åkern söder om Kruthuset benämnes Kruttorrslyckan.

Genom ägobyte 1855 mellan C. F. Mörk på Rosendala och "Kungen på Brunnstorp" erhöll Rosendala nyssnämnda område av Hagstengärdet omfattande cirka 10½ tunnland. I gengäld fick Hagstengärdet omkring 16 tunnland av Rosendalas jord i norr, den s. k. Pungavrängen, som då var ouppodlad. Det lustiga namnet härleder sig av att gubbarna, som for vägen fram, här brukade vränga penningpungen för att ta de sista styvrarna till brännvin i den närbelägna krogen. Sådana låg tydligen ganska tätt på den tiden av namn som Kroatorpet och krogen Kavla att döma. Av protokollet från ägobytet framgår vilken vikt man fäste vid fisket denna tid. Det var nämligen denna fråga som var svårast att lösa. Slutligen enades man om att det mindre område varpå Kruthuset ligger jämte därvarande notadrätt fortfarande skulle tillhöra Hagstengärdet, medan Rosendala fick behålla sin drätt nedanför Pungavrängen.

På tal om fiske kan nämnas att på Brunnstorps ägor finns fyra notdrätter, nämligen "Guldgruvan", Sjöbacka, "Ko" och Sjöbodrätterna. Att den förstnämnda varit den mest givande framgår ju utan vidare, men våra dagars notfiske kan nog inte, även med den livliga fantasi, som fiskare brukar vara utrustade med, betecknas som någon guldgruva. Ett annat bevis för notdrätternas betydelse förr i världen har man i, att en originell ägare till gården i början av 1800-talet testamenterade olika notdrätter till skilda arvingar. Hur juridiken ställde sig till detta problem förmåler inte historien.

Några fasta fornlämningar, med undantag av de osäkra spåren efter Varpa skans, finns, oss veterligen, inte på ägorna. Stenyxor och en flintdolk har däremot påträffats, minnande om våra föregångare i dessa trakter, där särskilt området kring Landsjön tycks ha haft en talrik stenåldersbefolkning. Strax norr om gränsen till Vista härad står en sten, som har markerat gränsen åt detta håll för frihetsmilen kring Jönköpings slott. Stenen är försedd med riksvapnet och bär årtalet 1677. I stadsmuséet i Huskvarna finns en stor oval kartong, på vilken Carl XIV Johans namnchiffer är målat i bjärta färger. Namnskylden har förvarats på gården ända sedan den, enligt sägnen, användes i en äreport, som restes när kungen vid något tillfälle passerade förbi Brunnstorp.

Av de historier som går om gården kan nämnas att en stor skatt skall vara nedgrävd av en tjuv någonstans på ägorna. För många år sedan var en odalman från grannskapet på jakt efter skatten, men hans grävningar på den plats där tjuvgömman lär finns blev visst resultatlösa, varför det tydligen gäller för blivande egnahemsbyggare att hålla ögonen öppna. En annan sagan berättar att en ryttare sent en kväll red Holavägen norrut

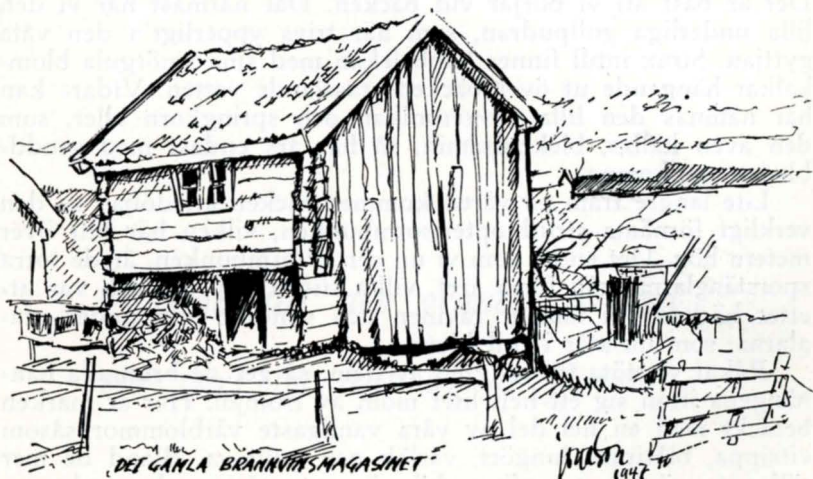
mot Skärstad. Till historien hör att mannen var en aning långfingrad — han hade nämligen stulit ett par vantar. När ryttaren hunnit mitt för gården blev det tvärt stopp och han kunde inte komma ur fläcken, trots att hästen hela tiden var i full galopp. Mannen förstod nu att det var trollyg med i spelet och full av ångest anropade han sitt skyddshelgon om hjälp. Då hördes en mäktig stämma från berget ropa:

"Du vantavän däre! Rid ej på vägen den häre,
rid på åkern som korssädder är."

Ryttaren lydte rådet, varvid han löstes från förtrollningen och kunde fortsätta sin färd.

Enligt gängse föreställning skall en väldig sten i berget mitt ovanför gården vara förankrad med järnkättingar, varmed man velat förhindra att stenen rullar ned och krossar gårdsbyggnaderna. Nåväl, några kättingar finns nog inte, men att de kanske kunde behövas framgick härom året, då ett stort block kom nedbrakande utför berget. Vid en avsats sprack blocket sönder i flera delar, varav en hamnade endast någon meter från ett av boningshusen. Som i alla äldre hus med självaktning spökar det givetvis även på Brunnstorp — om än nutidens skeptiska släkte är mindre mottagligt för dylika saker. Annat var det förr i världen, och det berättas från början av förra seklet om personer som hals över huvud flytt från gården efter att ha tillbringat en enda natt där...

Arvid Nilsson.

Vårblommor i Brunnstorpsbackarna.

Har Du någon tidig vår besökt ängs- och lundmarken strax norr om gården Brunnstorp? Om inte, skulle jag vilja visa Dig denna ur botanisk synpunkt atrikaste plats, som vi har i vår socken.

Vi cyklar ut till Brunnstorp en vacker vårdag med högblå himmel över de höga, karga bergen och med soldis över Vätterns spegelyta. Vi far förbi gården, som ligger där under berget, som en mäktig fjällgård med sina röda gavlar vända mot Vätterns mäktiga vattenyta. Vi kommer fram till den djupa bäckravinen, som utgör Hakarps gräns mot norr. Där lämnar vi våra cyklar och beger oss ner i ravinen. Ännu är våren tidig och gråalssnåren står olövade, så att vårsolen förmår att tränga ner till markskiktet med sina livgivande strålar, och med sin värme väcka alla vårörter till liv efter deras långa vintersömn. Solen har här lyckats med hjälp av en gynnsam jordmån att skapa ett verkligt blomsterparadis. Men det är blott under några korta vårveckor. När sedan sommaren efterträder våren, och gråalarna blivit lövade, råder här endast halvdager, och de enstaka solstrålar, som förmår att tränga ner, lysa på en kal och steril jord, där blott ett fåtal skuggälskande arter kan klara sig.

När vi står på botten av ravinen vid den muntert porlande bäcken, skall vi se oss om, vad vi kan finna för arter här nere. Det är bäst att vi börjar vid bäcken. Där närmast har vi den lilla underliga gullpudran, som här trivs ypperligt i den våta gyttjan. Strax intill finnes kabbelekan med sina smörgula blomkalkar hängande ut över bäckens rasslande vatten. Vidare kan här nämnas den lilla dy-veronikan och springkorn eller, som den även kallas, blekbalsamin, så här års endast med groddbladen uppkomna.

Lite längre fram på våren kommer bäcken att döljas av den verkligt förnäma struthiopterisormbunken, vilken här blir över metern hög. Det enda, som vi nu ser av ormbunken, är de torra sporstänglarna från förra året, vilka sticka upp här och var ut efter bäcken. Vi lämnar ravinen och vandrar upp under gråalarna, som nu står i full blom.

Råkar vi stöta till en gren av dem, så ger de brungula hängena ifrån sig ett helt litet moln av frömjöl. Här är marken betäckt med en hel del av våra vanligaste vårblommor såsom vitsippa, blåsippa, lungört, vårlök och gullviva. Bland de mer sällsynta växter, som finns här, är nunneörten, desmenknopp

och gulsippan. Hade vi varit här några veckor senare, skulle här också funnits lundbräsma, vild akleja, löktrav och rödblåra.

Nu vandrar vi vidare uppåt mot bergen. Här blir det en helt annan jordmån. Från att ha varit så gott som ren lerjord, blir det här intill berggrötterna mera lövmylla. Detta märks också på en hel del av växtligheten, den blir här en helt annan. Först och främst saknas här de täta snåren av gråal. De har efterträtts av alm, ask, ek och lind. Med den ädla lövskogen följer en hel del av buskartade växter, såsom try, olvon, måbär och oxbär. Bland vårörterna, förutom de som tidigare nämnts, finns här också den rätt sällsynta vårärten, och bland ormbunkarna har vi här den lilla graciösa aspleniumarten, bergspring, vilken förekommer rätt allmänt här, växande i bergskrevor. Vidare finns här sötvedel, ramslök, tandrot, ormbär, getrams och storrams, den sista en av rariteterna här. De sist uppräknade växterna representerar senvåren. Av dem syns nu ej mer än knoppar och små blad, som börjat att titta upp ur det vissna fjolårslövet. Detta är vårens växter i Brunnstorpsbackarna. Om tillfälle ges kanske jag en annan gång får visa dig den nästan lika intressanta sommarfloran; vilken kanske inte har så prunkande färg som vårblommorna men är lika artrik som denna.

Bertil Meurling.

*"Lyssna till den granens susning,
vid vars fot ditt bo är fästat!"*

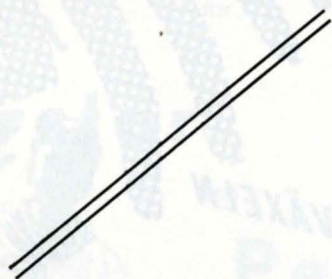
ANVÄNDA KÄLLOR:

- Lindstam, R., Huskvarna krönika 1925.
Rogberg, S., Historisk beskrivning om Småland. 1770.
Ståhl, J., Beskrivning om Hakarps socken. 1776.
Friberg, Hanna, Stensholm. 1919.
Björkman, R., Jönköpings historia. 1917.
Länsmuséets och Jönköpings lantmäterikontors arkivhandlingar.
Hakarps sockenstämmoprotokoll.
Hakarps skolråds arkivhandlingar.
Ugglas, S. af, »Huskvarna». 1917.
Stensholms Fabriks Aktiebolags arkiv.
Hakarps magasinskassas arkiv.

G å e j

över ån efter vatten!

Begär alltid

CARLFORS

Bronsfärger!

**Nya
Husqvarna
tar gadden
ur backarna**

tack vare **NOVO-VÄXELN**

Husqvarna

cyklar

KVALITETSMÄRKET

för

Borstar

och

Penslar

Aktiebolaget Husqvarna Borstfabrik

Husqvarna

Tel.: Namnanrop *Husqvarna Borstfabrik*

Älskar Ni

Rimmad oxbringa
Rotmos m. fläsklägg
Inkokta grisfötter

Kallops
Buljong
Oxtunga

Ärter och fläsk
Bruna bönor
Pepparrottskött

Då är en **EVA-tryckkokare**
just vad **Er Eva** behöver, så att hon kan räkna
kok- eller stektiden i minuter i stället för i timmar.

Vår EVA är: enkel att sköta — riskfri med 4 säkringar — godkänd
av statens riskförsäkringsanstalt — gjuten i aluminium och utan
nitade detaljer, som så småningom orsakar läckage.

Vår EVA har: 8 mm. tjock planslipad botten — raka kanter, så
att det är lätt att hålla ur den och att diska den.

Eva passar för alla slags bränslen och spisar.

Placera gärna EVA på någon av våra spisar i toppklass:

De är byggda för **magasinseldning, vilket betyder eld i
spisen i 3–5 timmar med en enda inläggning ved.**

De ger **värmeenergi, som kan dirigeras efter behov till
plattorna eller ugnen.**

De har **överbyggd eldstad — dragreglering med skakrost —
stor asklåda med bärbygel — rymlig, invändigt emaljerad
stekugn med värmemätare — värmeskåp.**

De har **varmvattenelement för badvatten eller varmvatten-
cistern för disk- och tvättvatten.**

De är **enkla att sköta — lätta att hålla rena och att sota.**

De är emaljerade i **synnerligen motståndskraftig vacker emalj.**

FÖRST och SIST: Den är ytterligt bränslebesparande och
i absolut toppklass. Pryd gärna Ert kök med tre EVOR.

EBE-VERKEN, Huskvarna, tillverkar de två.

**4086 medlemmar fick i återbäring kr. 189.665: –
för gjorda köp under år 1949.**

**Allt fler hushåll inser fördelarna med att göra
sina inköp i den egna föreningen.**

Till Er tjänst står:

- 3 Snabbköpsbutiker**
- 12 Speceributiker**
- 8 Charkuteributiker**
- 1 Fiskbutik**
- 19 Mjölkbutiker**
- 2 Manufakturbutiker**
- 1 Husgerådsbutik**
- 1 Skobutik**
- 2 Självserveringar**

konsum
Union
HUSKVARNA

*Du kan alltid
tryggt anlita Sparbanken —
Hembygdens bank*

Jönköpings Stads och Läns Sparbank

FIRMA G. LINDSTRÖM

Ådalsvägen 65

Tobak, tidningar, konfektyr

Esso-Bensin

Servering av läskedrycker

Lyxkaffe — Javablandning

i detaljhandeln och i parti

KOLONIALBOLAGET

Tel. 353 — 643

Marieholms Handelsträdgård

Stig Johansson

Tel. 904

REKOMMENDERAS.

HJÄLP DIG SJÄLV!

Bliv medlem i

Hakarps erkända sjukkasse!

Mjöl- och Speceriaffären

PETERSBERG

Alb. Lundin

Tel. 151

rekommanderas.

PETERSBERGSKIOSKEN

tobak, tidningar,

frukt, choklad,

konfekt, läskedrycker.

Tel. 341.

B L O M B E R G S.

Holmers

Herrekipering

BJÖRTÉNS
LIVSMEDEL

Egnahemsvägen 10

Tel. 60

ERIKSBERGS

BLOMSTER-
ODLINGAR

Tel. 388

B. INGVALLS EFTR.

(Gustaf Gustafsson)

SPECERI- & DIVERSEAFFÄR

Petersberg

REKOMMENDERAS.

Tel. 65

Huskvarna

Tel. 65

SÄLLSKAPSRESOR.

Rosenqvists Omnibusstrafik

REKOMMENDERAS.

TEL. 186

HUSKVARNA

TEL. 186

JÖNKÖPINGS LÄNS SLAKTERIFÖRENING

Affären Petersberg

REKOMMENDERAS.

Tel. 566.

FIRMA ERIC SANDQVISTS

Speceri- & Diverseaffär

Rekommenderas.

Hakarp, Huskvarna. Tel. 581.

Vid behov av charkuterivaror och mejeriprodukter

vänd Eder till

Jutaholms Charkuteri- & Mjölkaffär

Tel. 1794

C. SÖDERQVIST

Tel. 834

Egen tillverkning, reell behandling!

Gynna platsens fasta affärer!

Välsorterad

Speceri- & Diverseaffär

å Jutaholmsområdet.

*Välkomna att gynna
enskild företagsambet!*

JUTAHOLMS LIVSMEDEL

GUSTAV FRISK

Tel. 837.

ELFIRMAN

JOHANSSON & CARLSSON

Elektriska installationer, motorer, elektriska apparater och glödlampor.

TRANSFORMATORSTATIONEN

Tel. 277 a och b.

Allt som bör finnas i en kiosk

finns i

EGNA HEMSKIOSKEN

Tel. 1242

NILZÉN & ENGBLOM

Tel. 452

VÄLKOMNA till

Stenborgs Konditori

STENSHOLM

Servering av kaffe med gott bröd.

Riklig sortering av konditorivaror.

Öppet vard. kl. 9—21, sönd. 2—17.

Samkväm för sällskap.

Tel. 1392

Innehavare: Gunnar Johansson.

RING 148

vid behov av lastbil!

ERLANDSSONS & JAKOBSSONS ÅKERI

Smedstorpsgatan 9, Egna hem.

BROHOLMS MEJERI

Alla slag av mjölkprodukter.

Välsorterad speceriaffär.

Tel. 630.

Jönköpings Mejeriförening u.p.a.

JÖNKÖPINGS LÄNS BRANDFÖRSÄKRINGSBOLAG

*Brand-, ansvars-, vattenlednings-
skadeförsäkringar m. m.*

Ombud i Hakarp:

Nämndeman Gunnar Hakeman, Hakarps säteri.

Tel. 135.

Ekiperingsfrågan

löses enklast i

Svensons

Herrekipering

Kostymer - Regnkläder

Skjortor - Underkläder

Gäller det . . .

Idrott

Fiske

Skinnskläder

Sportkonfektion

Vänd Eder till

**Huskvarna
Sport-
magasin**

Tel. 867.

Reservoarpennor

i prislägen som passa alla.

Idealisk present för högtidsdagar.

RYDHEIMS BOKHANDEL

HUSKVARNA

Telefoner: 44 och 244

*Gamla vykort och foton från bygden emottagas tack-
samt till låns för fotografering.*

*Köpekontrakt, bouppteckningshandlingar och annat, som
kan vara av intresse för hembygdsforskningen, emotses
också för avskrift.*

*Årsavgiften i föreningen är tre kronor, för vilken
också krönikan erhålles.*

HAKARPS HEMBYGDSGÅRD.

HUSKVARNA 1950
M. RYDHEIMS TRYCKERI.